

E
u
s
k
a
l

H
e
r
r
i
a

Izan zirelako gara...

... garelako izango dira.

LAUBURUA

euskal nazioaren

ikur? (II. Atala)

10100010
01000010
01000001
10011001
01010010
00101010
10010100
01010010
01000100
00100100

10
00
10
10
01
00
11
01
01
01

00100100100100100100100010010010010100010010010101
01010010101010101001010100101001010100101001010101
00101010010101001010100100100001010010010010100100
10010110101001000101000100010010010001001000100100
01000100000100111..... Gaur da etorkizuneko historia...

“Lauburua, euskal nazioaren ikur?”

Azaleko irudia:

K.a. I. milurtean sortua zen Iruña-Veleiako hirian aurkitutako Lauburudun harri baten argazkia.

Azaleko esaera:

“Izan zirelako gara, garelako izango dira.” On Joxe Miel Barandiaran antropologoaren hitzak.

Lauburuaren biltzarra

2022ko iraila

Auribidea

BIGARREN ATALA: BIDERAKO MOTXILA ATONTZEN

I.	BA AL ZENEKIEN?.....	4
II.	IKURRIÑA BATEK BEHARKO LITUZKEEN KOLOREAK	18
III.	GAI HONEN GAINEAN BESTE ESTEKA INTERESGARRI BATZUK	20
IV.	ZENBAIT BANDEREN BILAKAERAK HISTORIAN.....	22
V.	IKURRIÑA BERRI BATERAKO BESTE PROPOSAMEN AUSART BATZUK GUREAN.....	30
VI.	IKURRIÑA BERRI BATERAKO AURKEZPEN BIDEOA.....	54
VII.	XXI. MENDERAKO PROPOSAMEN IREKIA	56
Azken hitzak.....		58

I. BA AL ZENEKIEN?

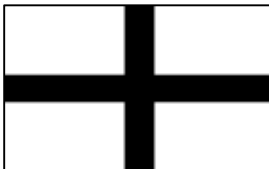
Gurutzedun banderak. Guden poderioz bortxaturikoa da batik bat eskoletan erakusten den historia.

Garai jakin bateko gurutzedun bandera hauek darien gatazka kutsua alde batera utziz, pertsonok daukagun oinarritzko gizarte baten parte izatearen beharra islatzen dutela ere onartu behar zaie. Erdi Aroa eta ondorengo garaietan sortutako **gurutzedun** bandera batzuk erakusten dira ondoren:

- *Portugaleko bandera 1121-ean ofizialdua:*

- *Bretainia 1188:*

- *Erromatar-Germaniar inperio Saindua 1200– Savoie 1416:*

- *Ingalaterra 1191:*

- *Eskozia 1503:*

- *Eta Espainiaren jatorrizko bandera, 1525:*

San Andresen gurutze gorria

Nafarroako Bandera

Libro: Navarra- Iñaki Sagredo

Entrevista diario de Navarra: <https://www.noticiasdenavarra.com/cultura/2021/04/17/no-justicia-historia-navarra/1138093.html>

Aterakin bat:

Qué datos aporta ese anexo sobre la bandera de Navarra? Hay gran desconocimiento sobre la bandera de Navarra. La teoría oficial es que cien años más tarde que los demás reinos, Navarra decidió tener un escudo y es el que aparece en los capiteles de la catedral de Tudela. Este dato es ilógico. Navarra necesitaba mostrarse ante los demás reinos con mayor firmeza si cabe, ante las continuas amenazas de conquista que sufrió. ¿Cómo es posible pensar que no tuvo un símbolo que le representara y los otros reinos, aún siendo más modernos, sí? Hay un dato clave y es la primera vez que se expone algo semejante. La figura del San Miguel en la mentalidad de los navarros y ese es el origen del escudo de Navarra. Es una teoría importante. En el siglo XI, los reyes navarro aragoneses, por cada ciudad que conquistaban a los musulmanes construían una iglesia en honor a San Miguel. En Huesca fue su primera iglesia construida en 1110, en Zaragoza, tras la conquista de 1118, y bajo una leyenda donde se recoge la aparición de San Miguel a las tropas navarras. Es por eso llamaron a esa iglesia San Miguel de los navarros. También en Tudela, en Estella, y en San Juan de Pie de Puerto y Artajona con las puertas de San Miguel, en las capillas de las sedes reales como Monreal, en varias villas defensivas como Vitoria y en gran parte del Duranguesado. Todo son señales que nos conducen a lo mismo y en un mismo periodo: siglo XII. Recogí mis impresiones con Manuel Antonio Castiñeiras, catedrático de arte medieval de la universidad de Barcelona y con los datos ofrecidos me dio la razón. Alegó el peso de las tradiciones. Me mostró el ejemplo de los bizantinos, genoveses, aragoneses y catalanes. Todos crearon sus primeros símbolos a través de la leyenda de San Jorge, o a quien imploraban su protección. El origen de la bandera del reino pudo tener el origen en la protección de San Miguel, que se representa por el color rojo del santo, y un escudo bloqueado con refuerzo, que fue moda la época en que se incluyó su símbolo. El ejemplo más claro está en San Miguel de Estella y sobre este el sello de Sancho el Sabio.

1150. urtean Nafarroako bandera:

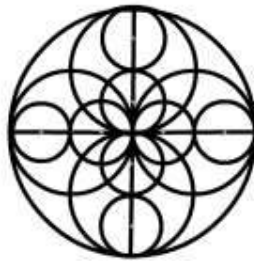
1212an Gaztela eta Aragoiko tropekin batera Navas de Tolosa gudan musulmanei irabazi ondoren pomelatua kateengatik ordezkatu zuten.:

Katolikoentzat badu bere irakurketa. Ikurrina Berriaren zati gorria, Nafarroako banderaren gorria San Migelen gorria mantentzen du. Baina beste aldetik, Un juguete de Mari liburuan egileek azaltzen dutenez, Mariren semea, Mikelats (San Migelen hatsa). Feudalismoko San Migel Aingeruak Aralarko herensugea hiltzen omen du. Mari eta Sugaar (Eman-Har) oreka apurtzen duelarik honela idazten dute: *“Se rompe la unidad primigenia de las fuerzas activas complementaria, secreto que nos donaron los antepasados”*.

Lauburuak, paganoak eta kristautasuna

Lauburuaren jatorria hondogabea da, gurutzearen aurrekoa. Hala ere, Lauburuak gurutze forman dauzka lau besoak. (Marrazterakoan erabiltzen diren hasierako lau zirkunferentziak gurutze eran jartzen dira).

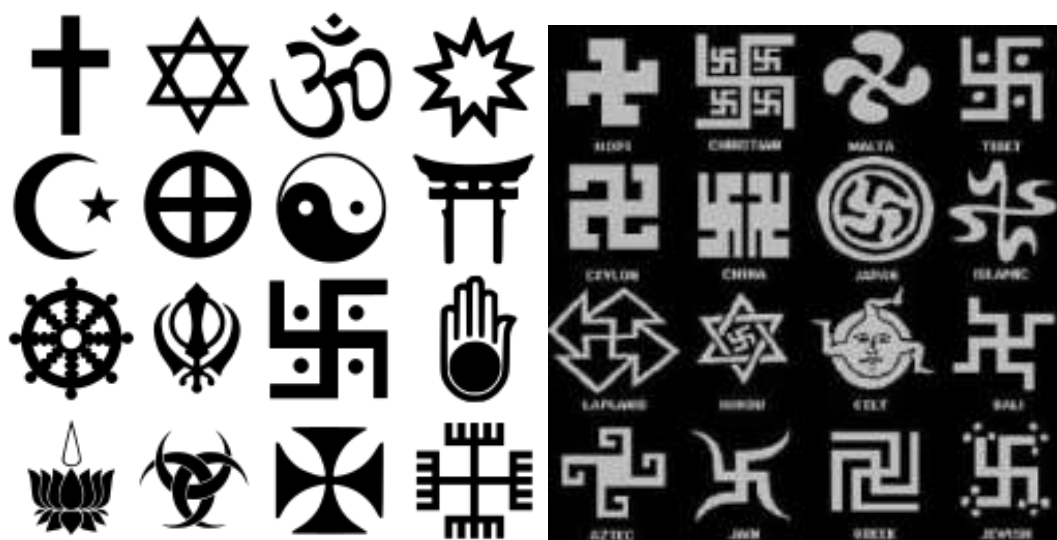

Gurutzada militar liskartsuen bandera islamaren aurka:

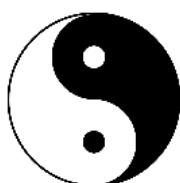
https://eu.wikipedia.org/wiki/Jerusalemgo_gurutze

Baina gurutze sinbolo hedatu honetatik aparte, badira Erdi Aro ilun eta gatazkatsuko gurutzeak baino beste aintzinagoko ikur espiritual ezagun eta jantziago batzuk:

Eta hauen artean badira humanitatearen Historia Aurretik datozkigun bi ikur Lauburuarekin senidetasuna dariena : Esbastika eta Ying-Yang. Zein baino zein espiritualagoak.

Ying-Yang. Zuria eta beltzaren arteko munduaren oreka.

Nazioa artean oso ezaguna den ikur bat da Ying-Yang txinatarra: Dikotomia, osotasuna bi alde osagarritan berezita. Informazio mordo bat aurki genezake Interneten:

https://es.wikipedia.org/wiki/Yin_y_yang

Adibidez: Ying yang txinatarra eta dualitatea: <http://www.amalur-zen.com/blog/teoria-yin-yang/>:

La transformación mutua entre el Yin y el Yang, el flujo entre estos dos principios, es lo que crea la energía, que se manifiesta en todas las cosas, desde la luz hasta el granito, y por supuesto, en todos los seres vivos. Es decir, el enfrentamiento del Yin y el Yang crea todos los fenómenos y seres de la naturaleza.

El concepto de la dualidad existe en todos los fenómenos del universo.

Así, Yin y Yang son etapas **opuestas** de un ciclo de estados, pero al mismo tiempo son **interdependientes**. El uno no puede existir sin el otro, y tanto Yin como Yang contiene la semilla de su opuesto. El Yin y el Yang simbolizan el movimiento y la transformación: siempre buscan el opuesto y al ser su movimiento es cíclico, y no lineal, **se transforman** el uno en el otro. Este cambio no ocurre al azar, sino solamente llegados a un cierto nivel del desarrollo de algo (la semilla que brota al llegar la primavera), o pasado cierto tiempo (la noche se transforma en día al llegar el alba). Pero además, el Yin y el Yang **se consumen mutuamente**: todos los seres vivos poseen Yin y Yang en equilibrio, pero cuando uno se desequilibra por algún motivo (enfermedad), el otro también se ve afectado y tiene una tendencia natural a cambiar su proporción, encontrando así un nuevo equilibrio (capacidad de auto-curación). En general la cualidad Yin o Yang no es absoluta, sino relativa a algo más: una vela es Yang en comparación con el hielo, pero Yin en comparación con el sol.

La dualidad Yin–Yang se utiliza en medicina oriental para entender la relación entre dos estructuras, funciones o procesos cualesquiera. Las funciones nutritivas, refrescantes, humedecedoras y relajantes son Yin; las funciones activas de producción de calor y energía, así como la capacidad para transformarse, moverse o progeterse son Yang. La materia de la cual se componen los órganos es esencialmente Yin, mientras que la energía que les da vida es Yang.

Cuando hay demasiado Yin se produce una tendencia al enfriamiento, la humedad y la condensación de la materia (por ejemplo, catarros crónicos, mucosidad, y en casos extremos, tumores). Cuando hay demasiado Yang, se produce un exceso de actividad calor (sofocos, fiebre, ansiedad...). Pero, además de en exceso, Yin y Yang pueden estar en deficiencia. Si falta Yin, aunque la energía Yang sea normal, estará en un exceso relativo y aparecerán síntomas de tipo Yang, como excitabilidad nerviosa, insomnio, o boca seca. Cuando el Yang esté débil, el Yin estará en un exceso relativo, y aparecerán síntomas de cansancio, frío y mala circulación sanguínea.

En el Shiatsu Zen, el Yin y el Yang tienen una aplicación práctica directa, pues mientras una mano escucha (Yin, quietud, receptividad), la otra trabaja los puntos y meridianos (Yang, movimiento, actividad). La principal virtud del Shiatsu es que, se aplica atendiendo a las necesidades individuales del receptor, equilibrando así los niveles de Yin y Yang de la persona.

- **Tomoe Japoniarrar:** <https://simbolosysignificados.blogspot.com/2019/08/tomoe.html>:

Diseños de Tomoe.

No hay una cresta única, y se han creado y utilizado muchos tipos según el número, la forma, la orientación, etc.

Futatsu Domoe. Desde el período Kamakura, muchos de los samurai usaron este emblema..

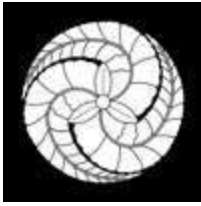
Mitsudomoe. Simboliza tres vías. Tres que luchan con habilidades similares. Las tres fuerzas lucharán entre sí en lugar de una batalla uno a uno. En particular, los tres contendientes tienen casi el mismo poder, por lo que es difícil establecerse y se convierte en una batalla problemática.

Kuyomon. Representa una estrella. El medio significa el sol y los alrededores significan los planetas del sistema solar.

Vaiación del emblema samurai usado ampliamente en los santuarios, por lo que las personas relacionadas con los santuarios comenzaron a usarla como un blasón familiar.

Fujimon es uno de los emblemas más grandes de Japón. Representa a una glicinia, planta que tiene una larga vida y alta fertilidad, por lo que se dice que es auspiciosa como planta "inmortal".

Iberiar penintsulan **Triskela** aurki genezake baita. <https://es.wikipedia.org/wiki/Trisquel>:

...es parte característica esencial del arte céltico de la cultura de La Tène de la Edad de Hierro.

...vestigios son muy comunes en las comunidades autónomas españolas de Galicia, Asturias, Cantabria, Navarra y País Vasco.

En el yacimiento de Numancia (Soria) se encontró la denominada "copa de la abubilla" que simula un vuelo mágico, con tres alas, para enlazar el mundo de los mortales con la divinidad a través de las aves, convirtiéndose el citado símbolo en un icono representativo de la cultura celta.(). Esta cerámica se conserva en el Museo Numantino de Soria (Gogorartu sorian aurkitu zutela Sesenco euskal jatorriko hitza erromatar garaiko estela baitan).

También se han encontrado trísqueles prerromanos (trescelas dextróginas y levóginas) en Vizcaya, en las estelas encontradas en Meñaca, Dima y Zamudio.² Así mismo, aparecía en acuñaciones monetarias de la ciudad prerromana de Ilíberis (hoy Granada).

Edo gurean ere baita hainbat burutakoak, **Hexaskelak**:

Eta munduko hainbat artisau eta sortzaile batzuen inspirazio izaten jarraitzen dute forma hauek. Adibidez:

Euskal Akupuntura
Elkartearantzako, Aitor
Solozabalek diseinatutako logo
bat:

"Exploring the Representation of the Tao in 3D":

Ying Yang eta Lauburuaren animaziozko bideo
labur eta polit honen web orrialdea bisitatzea
merezki du (azkenean agertzen den animazioa
batik bat) (google-en idatziz goiko izenburua) :
<https://www.laetusinpraesens.org/docs10s/tao3d.php>

Unibertsoaren dualtasunera itzuliz:

- https://es.wikipedia.org/wiki/Yin_y_yang. eta fisikako mekanika kuantikoaren teoria:

*El Principio de complementariedad de Niels Bohr en la teoría de la mecánica cuántica y el Taichí en la Orden del Elefante: en latín, contraria sunt complementa (Escudo de armas, argén, de Niels Bohr con un taijitu al centro)*⁷

Einstein propuso en 1909 que al describir el comportamiento físico de la luz, se debe tener en cuenta su volatilidad y la naturaleza de las partículas. En 1923, Louis-Victor de Broglie asumió que las partículas materiales también tenían dualidad onda-partícula, es decir, la naturaleza dual de las fluctuaciones y las partículas.

Bohr diseñó su propio escudo de armas, el cual va acompañado de un diagrama de taijitu y el lema "los opuestos se complementan" en latín, contraria sunt complementa:

José Saramago, Portugaleko Azhaga herrian jaiotako Nobel saridun idazle eta pentsalariak idatzi zituen saiakera birengatik esanak: *"Ensaio sobre la lucidez" es la continuidad inversa del "Ensaio sobre la cegueira", a modo de complemento ambivalente.*

Beste alde batetik, Fisikak, unibertsoaren funtsezko osagaiak aztertzen dituen zientzia naturalak eta lau adar bereizi ditu:

1. Mekanika klasikoa. Argiarena baino askoz abiadura txikiagoetan mugitzen diren gorputz makroskopikoen mugimendua arautzen duten legeen azterketa.
2. Elektrodinamika klasikoa. Karga eta eremu elektromagnetikoak inplikatzten dituzten fenomenoen azterketa.
3. Termodinamika. Beroa tartean sartzen den fenomeno mekanikoen azterketa.
4. Mekanika kuantikoa. Funtsezko natura eskala espazial txikietan aztertzea.

Euskaldunak munduko historian zuri-beltzez

“Elizak zuria ordeztu beltza dela esaten badu dala, hala izango da”

Euskaldun internazionalen etako batek, Jesuiten konpainiaren fundatzaile eta Bizkaia eta Gipuzkoako patroia, Loiolako Ignaziok esana. (*sentire cum Ecclesia 13. Regla*)

- Iparra, hegoa, ekialdea eta mendebaldea **lau puntu kardinalekin** loturik, euskaldunak arto egon litezke itsas nabigazioaren lau haizetara belauntziekin gizakiaren historiari egindako ekarpenengatik.

Portugaldarrekin batera ekarpen horiek ezinbestekoak izan ziren historian zehar historiako lehen itsas bidaietan. Mendeetan euskaldunak izan dira munduko potentzietako bat untzigintzan. *“Euskal diseinuko naoa, gizateriaren historian izan den ozeano arteko ontzirik eraginkorrena da. Protagonista izan zen Amerikaren aurkikuntzan, munduaren lehen zirkumnabigazioan”.*

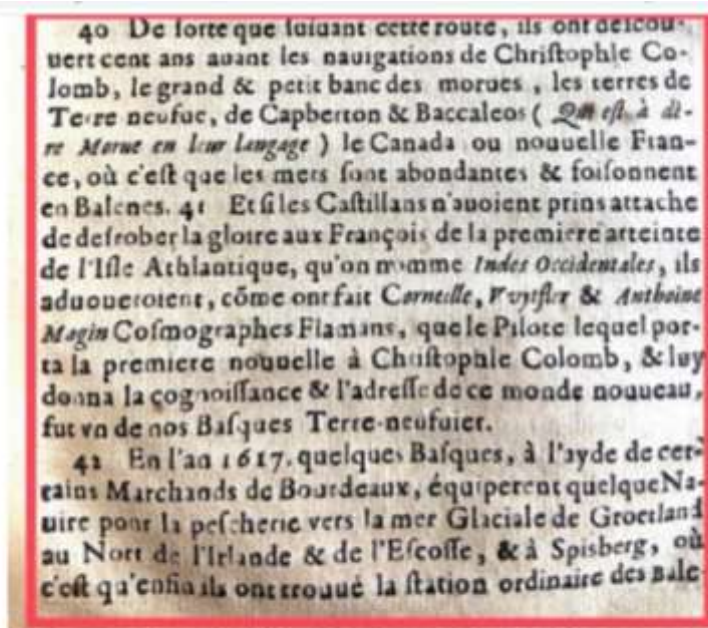
<https://elkanofundazioa.eus/eu/elkano-balentria/elkano-itsasontzia/>

XVI mendean **baleak** arrantatzeko itsas nabigazioaren aurrerapenetaz baliatuz. Ameriketara arrantatzera Colón baino lehenago heldu omen ziren*. Garai batean Ipar Ameriketako indioekin lagunarteko harreman aberasgarriak egin zituzten aurkikuntzak badira behintzat. (*Gai honi buruzko dokumental interesgarria: Elkarrekin-Together*)

- 1647ko liburu batean baieztatzen da ekintza hori:

La obra en cuestión se llama *Us et Coutumes de la Mer*, su primera edición data del año 1647 y es obra del jurista Étienne Cleirac. La obra fue un conocido tratado naval en el siglo XVII, si bien no se había destacado su importancia desde la perspectiva de la historia de los balleneros vascos.

sauf le droit en chacune des Bourgeois & propriétaires.
3e Les grands profits, & la facilité que les habitants de Capberton prez Bayonne, & les Basques de Guyenne ont troué à la pèche des Balenes, ont serui de Lurre & d'amorce à les rendre hazardeux à ce point, que d'en faire la queste sur l'Océan, par les longitudes & les latitudes du monde. A c'est effect ils ont cy-deuant équipé des Nauires, pour chercher le repaire ordinaire de ces monstres.

Parte del texto en la que se menciona la llegada de los vascos a América "100 años antes que Colón". (Mintzoa)

Aritz Otazu y el resto del equipo de la editorial Mintzoa se han

Euskaldunak Ameriketara XIV-XVI. mende bitartean Ipar Amerikako San Laurendi itsasadarrera heldu zirenean, bakailaoak eta baleak arrantzatu zituzten, tartean Beluga. Beluga edo Bale zuria, arrantzale euskaldunen artean preziatua bere okelarengatik. Lauburuak baditu nolabait baleak gogorarazten dizkigun forma borobilak ere:

<https://eu.wikipedia.org/wiki/Beluga>

Bale arrantza Ternuan: Euskal balea, edo sardako balea.

Euskal Herriko baleazaleak lehenengoak izan ziren sardako balea harrapatzen salerosketan aritzeko. XI. mendean hasi ziren jarduera ekonomiko hori industrialki burutzen Bizkaiko golkoan.

https://eu.wikipedia.org/wiki/Sardako_balea

- **Ontzigintza**

Euskal Herriko kostaldean, ontzigintza garrantzi handiko langintza izan da aintzinatik. XV-XVII. mendeetan egin ziren ontzi gehienak Bizkaiko eta Gipuzkoako kostaldean. XVII. mendean merkataritzarako baino, gerrarako egokiagoak ziren ontziak egin ziren batez ere. Bestalde, balearen arrantzarako ere ontzi asko egin zen. XVIII. mendean ontzigintzak beherakada nabaria izan zuen Euskal Herrian. XIX. mendean, berriz, Bizkaiko ontziolek berebiziko garrantzia

hartu zuten. XX. mendean ontzigintza langintza nagusia izan da, eta eragin handia izan du Euskal Herriko burdingintzan.

Ontzigintzan eta itsas nabigazioan Euskal Herria XIV-XVI. mendeetan batez ere, munduko potentzia nagusienetarikoa izan zela gogoratu behar dugu.
<https://www.diariovasco.com/culturas/asko-dago-oraindik-20180902120258-nt.html>

Horren adierazgarri bat gaur egun Ternuako indioek, bere apaingarrietarako oraindik ere Lauburua erabiltzen dutena da. Gainera, euskal jatorriko hitzak ere badituzte bere hiztegian:

Dos mundos unidos por el lauburu (Google-en aurki daiteke 7k aldizkariko artikulua)

A pesar de que todo un océano les separa, los amerindios del noreste de América del Norte y los vascos comparten un pasado común. Esos vínculos podrían remontarse a hace 20.000 años, aunque los podemos constatar a raíz de las expediciones comerciales que llegaron a esas tierras procedentes de Euskal Herria en el siglo XVI y que pudieron comenzar mucho antes de que Colón arribara al Nuevo Mundo. Una relación cuya huella se hace presente en los restos arqueológicos, los símbolos, las leyendas e incluso en la lengua.

Mediados del siglo XVI, costa este de América del Norte, en el actual Canadá. Centenares de personas están enfrascadas en una actividad frenética en torno a la docena de barcos que se encuentran fondeados en la bahía de Red Bay, en la península del Labrador. Esas embarcaciones son balleneros vascos que, aprovechando el clima benigno del verano, han atravesado el océano Atlántico para comerciar, pescar y cazar ballenas en la zona. Mientras están atentos a la posible presencia de algún cetáceo, varios marineros se dedican a pescar bacalao cerca de la bahía utilizando anzuelos que dejan caer hasta el fondo para luego izarlos con las piezas ensartadas.

Mucho más al sur, en Tadoussac, en la desembocadura del fiordo de Sanguenay en el San Lorenzo, varios indios innu saludan a los vascos con un euskaldun «Apaizak hobeto» (Los curas mejor) que han aprendido de esos europeos que, desde hace muchas décadas, llegan a sus costas cuando los hielos han desaparecido del mar. Los nativos aparecen cargados de pieles de castor, que son intercambiadas a los comerciantes vascos por preciados calderos de cobre o por valiosas hachas conocidas como bizkainas, tan valoradas por los indios que muchos se hacen enterrar con ellas.

Además de con los innu, los vascos también tienen una sólida relación con los elnu, en cuyas manifestaciones artísticas está presente el lauburu, el mismo símbolo que también está grabado en los trabajos que realizan algunos de los artesanos que forman parte de la nutrida expedición comercial vasca.

Más huellas evidencian esa relación entre dos mundos. Una de ellas es el lauburu, un símbolo que los mi'kmaq consideran suyo y que aparece dibujado en la proa de alguna canoa en cuadros que recrean aquella época. En principio, desde esta orilla del Atlántico se da por hecho que serían los vascos los que llevaron esa representación solar a América, pero el lingüista Peter Bakker propone indagar en alternativas y se pregunta de cuándo es el lauburu y quién lo ha transmitido a quién. Lo mismo podría comentarse del hexapétalo o estrella de seis puntas, también muy presente tanto en la costa este de América del Norte como en Euskal Herria.

...

En cambio, en Euskal Herria, las investigaciones que se están llevando a cabo y la difusión de todas ellas está corriendo en mayor medida a cargo de entidades privadas como Jauzarrea, o como otras implantadas con una amplia base desde hace años como Albaola con la cultura marítima, ya que, como apunta Xabier Otero, «no existe apoyo en nuestro caso por parte de las instituciones, a pesar de que si se pudiera organizar el estudio y se ordena y analiza el material documental, las piezas del puzzle van encajando y el resultado es sorprendente». Así que todavía se pueden esperar nuevos descubrimientos que evidencien los estrechos vínculos de dos mundos separados por todo un océano, pero unidos por el lauburu.

Atlantiar, una cita con la huella vasca

La solución solutrense al poblamiento de América y las relaciones entre vascos y amerindios de la costa este de Canadá son algunos de los temas que se tratarán en profundidad en el “Congreso Internacional Atlantiar. Huella humana en la fachada atlántica europea. Territorios en torno al golfo de Bizkaia” de este año, cuyo eje central es “Los vascos desde el siglo XVI hasta inicios del siglo XXI”.

Gaur egun ere, Ameriketako San Francisco Yucataneko hazienda baten aurki ditzakegu lauburuak:

- **Artzaintza eta euskaldunak.**

Euskal Herriko artzainak ezagunak izan dira historian zehar eta munduko beste toki batzuetan. Izan ere, XIX. mendetik aurrera hemendik joandako asko artzain ibili ziren Ameriketako Estatu Batuetako mendebaldean, esate baterako: Idaho, Kalifornia eta Nevada estatuetan, batik bat. Langiletzat hagitz preziatuak eta ondo ikusiak ziren euskaldunak oro har.

https://eu.wikipedia.org/wiki/Euskal_Herriko_artzainen_historia

Kotxean itsasteko pegatina zuri-beltz hauek izan zuten arrakasta itzela ere aipatzeko modukoa:

<http://bagabigan.blogspot.com/2011/01/ardi-latxa-jarraitua.html>

I. Australian azukre kanaberek mozten eta produkzioan. Azukre beltza eta zuria.

Australian: <http://aunamendi.eusko-ikaskuntza.eus/eu/euskaldunak-australian/ar-150184/>

- Mundu mailan ere ezagunak diren den euskal ardoak mahats zuri edota beltzez eginak. Errioxako beltza edo zurien artean geroz eta sarituagoa den txakolina. Ardo gorri nafarra, mahats zuri eta beltzen nahasketarekin egina.

- Burdina eta euskaldunak: **Altzairua**

Altzairua: Burdina, zilar zurixka kolorekoa eta karbonoa, ikatza, beltza, maisuki nahastuta lortzen den aleazioa. Aipatu behar baita, altzairuaren osagai gogorrena zementita deritzona dela, zuria, eta aldiz bigunena grafitoa, beltza. Osagai bi hauek proportzio desberdinetan nahastuz altzairuari eman nahi diogun erabileraren arabera ezaugarriak lortzen dira, hau da gogortasuna ala sendotasuna.

Burdinola edo ola, [burdin-minerala](#) lantzeko eta burdina ekoizteko antzinako lantegia da. Euskal Herriko historian garrantzi handiko jarduera izan zen, bereziki [XIV. mendetik XVIII. mendera](#). Horren lekuko dira euskal mitologian burdingintzari buruzko meatzari, ikazkin eta olagizonen testigantza ugariak. XVIII. mendetik aurrera.

Durante siglos fue la capacidad de nuestros ferrones de convertir el mineral de hierro, en herramientas y armas, lo que dio la fama al hierro vasco. [William Shakespeare](#) se refería a objetos contruidos con ese hierro en sus novelas.

Legazpiko Mirandalola eta Euskal burdinaren museoa: <http://lenbur.com/>

Orbaizetako ola zaharra arma fabrika bihurtua. https://eu.wikipedia.org/wiki/Orbaizetako_ola

1850eko hamarkadan burdin meatze handiak aurkitu zituzten Bizkaian. Bizkaiko burdinak garrantzi berezia izan zuen industrializazio prozesuan.

XX. mendeko euskal ekonomiaren enpresa asko, eta erakusgarrienak, epe horretan sortu ziren, edo epe horretan dituzte beren erroak: Nuestra Señora del Carmen de Baracaldo altzairugintza enpresaren inguruan sortuko da 1880. urte aldera Sestaon eta Barakaldon Espainiako altzairugintza modernoa, eta AHV 1901. urtean. Egungo BBVren oinarriak jarri zituen...

https://www.euskadi.eus/gobierno-vasco/contenidos/articulo/c0201/eu_d0201028/0201028.html

<https://aboutbasquecountry.eus/2018/01/29/cuando-el-hierro-vasco-era-el-referente-de-calidad-en-el-mundo-entero/>

Meatzaritzaren museoa (Gallarta):

<http://www.meatzaldea.eus/informacion-general.aspx?lang=E>

- **Wolframioa**, edo Tungstenoa. Beste euskal aurkikuntza bat munduari bonbilen bidez argia eman diona mendeetan zehar.

Karbonoa erabiliz Elhuyar Zubize anai zientzilariek 1783. urtean Bergaran lortu zuten historian lehen aldiz, bonbilak egiteko erabiltzen den zilar zuri koloreko elementua den Wolframioa.

Hain zuren ere, Olentzero edo Tasioren egur ikatz beltz birrindua erabiliz Wolframioa bere oxidaziotik bereiztea lortu zuten. Gaur egun oso preziatua den Tungstenoa ezaguna da bere urtze puntu oso altuagatik, eta karbonoarekin batera, bere gogortasunarengatik.

www.elconfidencial.com: *“El hallazgo de dos hermanos desconocidos que revolucionó la ciencia desde un pueblo vasco”*

II. IKURRIÑA BATEK IZAN BEHARKO LITUZKEEN KOLOREAK

Ikurriñaren oihalarentzat, gorria eta berdea, Arana Goiri anaiek aukeratu zituztenak dira zabalduenak. Horren identifikatuak sentitzen garen kolore hauek, gure imajinario kolektiboan dauzkagu hain barneratuta...

<https://www.naiz.eus/es/iritzia/articulos/maskaraden-esangura> (Aurrekoak zuri, gorri berdez, atzekoak zuri-beltz)

Izan ere, Maskaradek euskal mitologiaren ziklo osoa antzezten dute, bizian eta zuzenean XXI. mendean; ia sinestezina gaur egungo zibilizazio mendebaldar honetan, naturatik hain urrundua berau. Ez dago erantsi beharrik, oster, gure arbasoak Naturarekin zein lotuta eta bat eginda bizi ziren jabetzeko.

Lauburuak ordea, berez ez du izan kolorerik milurtetan, beraz zuriz edo beltzez adierazia izan dela esan dezakegu.

red	<div>#ff0000</div> <div>#da291c</div>	green	<div>#008000</div> <div>#009a44</div>	white	<div>#ffffff</div>	black	<div>#000000</div>
-----	---------------------------------------	-------	---------------------------------------	-------	--------------------	-------	--------------------

Eta gure natura zaindu eta itxuratzen duten nekazari eta artzaintzat, oraindik lehortu gabe dauden koloreen nahasketarekin jolastuz.

- Lauburu birakariaren zuri-beltzak nahastuz, tonu zurixka eta beltzaxka desberdinak lortu genitzazke. Azkenean gris tonua lortuz. Bizitzan ez bait da dena zuri-zuria ezta beltz beltza ere.
- Gorria eta berdea nahastuz, marroia lortuko genuke. Ama lurra. (Janarien %80 baino gehiago ematen diguna baina aldaketa klimatikoak eta energiaren krisiak halabeharrez aldaketa larri batera garamatza).

III. GAI HONEN GAINEAN BESTE ESTEKA INTERESGARRI BATZUK

- Aipatzeko zenbait idatzi interneten:

- Las banderas olvidas de los vascos: <https://www.deia.eus/actualidad/lkurriña-etxean/2020/04/06/las-banderas-olvidadas-de-los/1029810.html>
- Geroa bai-ren proposamena https://navarra.elespanol.com/articulo/politica/pp-opone-totalmente-simbolos-navarra-integren-escudo-pais-vasco-lkurriña-bandera/20191218192653303048.html?utm_source=related&utm_medium=link&utm_campaign=related
- <https://www.berria.eus/paperekoa/1957/022/002/2020-04-05/euskaldunen-aspirazioak.htm>
- <https://www.berria.eus/paperekoa/1950/015/002/2020-02-02/estatu-bat-euskarari.htm>
- Este proyecto no va a gustar mucho: https://www.abc.es/historia/abci-verdad-sobre-origen-lkurriña-no-gusta-independentistas-vascos-201806262322_noticia.html

Hemen agertzen diren iritzi batzuk adibidez: <https://zuzeu.eus/euskal-herria/greziar-batek-diseinatu-du-euskal-herriaren-independentzia/>

- Erakunde batzuk euskal naziogintzan:

- Biltzarre http://www.biltzarre.eus/foroak/foroak_mezuak/index/11
- www.naziogintza.eus/gure-ikurra/
- Ehun. Errepublikak aldarrikapena
<https://www.berria.eus/albisteak/173848/euskal-errepublikaren-aldeko-ekitaldiak-egingo-dituzte-otsailean.htm>
- <https://hamaikagara.eus/es/>
- <https://arantzazulab.eus/es/>
- <https://telesforomonzonlab.eus/tmelab/?lang=es>
- Basqueteam.eus

- Euskal Herria Batera: Aberri egun bateratu baten deialdia:

“Udalbiltzak bat egiten du Euskal Herria Batera-ren keinu bateratzailearekin”

- Geroz eta haundiagoa bihurtzen ari zaigun ikus-entzunezko mundu birtual paralelo honetako edukiak, euskaldunok ere sortzeko gai garela erakutsi dugu ekinaren ekinez. Ordainpeko telebista kanaletan ordea, euskararen presentzia hutsaren hurrengoa da. Euskarak etorkizunean bizirik iraun nahi badu, hainbeste kontsumitzen den medio hauetan egon beharko luke. Eta lan honetan “Pantailak euskaraz”, euskara ordainpeko kanaletan %2a eskatzen dutenen ekimenaren eskergabeko lana aipatu gabe ezin utzi.
- Arnas dezagun “Ez sakabanatu haur euskal hiztunak”.
<https://arnasdezagun.eus/>

- 2017an Iñaki Azkoagak “Vasco, ¿cómo se llama tu país?” liburua idatzi zuenetik Euskal herriaren deituraren inguruko sentsibiltateak nabarmen gora egin du.
- Bost urte beranduago “Baskonia. Una solución al problema del nombre del país de los baskos” liburua idatzi du:

“Euskal lurraldeei izen desberdin ugariekin deitzen zaio. Erabilitako izenen artean País Vasco, Pays Basque, Vasconia, Vasconie, Baskonia, País Vasconavarro, Navarra, Nafarroa, Navarre, Euskadi edo Euskal Herria dira euskaraz, gaztelera eta frantsesez erabiltzenak. Kolore guztietako izen distiratsuak, ez balitz gure herria era nabarian identifikatzeko suposatzen duen kaltea gatik.

Gainera, izen hauei gehitu behar zaie ofialki erabiltzen direnak, bere eremu antropologiko kulturean dauden hiru administrazio desberdinek identifikatzen dituztenak. Nafarroako Foru Erkidegoa, Euskal Autonomi Erkidegoa edo Euskadiko Autonomi Erkidegoa eta Euskal Hirigune Elkargoa. Guzti hauei gehitu behar zaie erdaretako erabilerak eta dagozkien akronimoak.

Nahasmenarekin jarraitzeko eta sakontzeko, izen desberdin guzti hauei hain modan jarri den ingelesezko Basque Country gehitu zaio, egunez egun gehiago ikusten dena eta, askotan, Euskadi-Basque Country forman erabiltzen dena.”

IV. ZENBAIT BANDEREN BILAKAERAK HISTORIAN

Gaur eguneko bandera berrien adibide batzuk:

Nazioartean ere, egoera soziopolitikoak aldatzeagatik edo tamalez gehienetan iraultza biolentoen ondorioz, kolore guztietako bandera berriak sortu dira.

Espainiakoa adibidez, azken mendeetako bandera, 1843. urtean Errege Dekretuaren bitartez ofiziala egin zen. Arrazoi sinboliko baino praktikoengatik, Espainiako itsas armadako untziak hobeto bereizteko, Borboien bandera zuria bait zen .

https://es.wikipedia.org/wiki/Bandera_de_España

https://www.elespanol.com/curiosidades/espana-pueblos/curiosidades-bandera-espana-colores-historia-origen/624188148_0.html

Lehen Errepublikan ezarri zena 1873. urtean. Castilla eta León agertzen dira solik armarrian:

Bigarren errepublikan (1931-1939) banderak aldaketa izan zuen. Bere marren zabalera aldatuz, armarrari berri batek tokia hartu zuen eta nabariena, beheko marra gorria moreagatik ordezkatu zen:

Ondoren, Frankoren diktadurapean izan zuen bere bertsioa baita (1939-1975):

Eta azkena 1981. Urtean Errege dekretu bidez onartua:

Armarria:

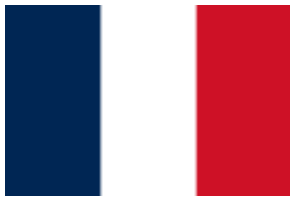

(Espainiako Erresumako armarrian aurki dezakegu Nafarroako Bandera, konkistatzaileen koroa eta Plus Ultra zutabeen artean kateaturik)

Hala ere, aipatzekoa espainiarren artean ere ez duela koroadun bandera gorri-horiak guztiz konbentzitzen. Espainiar ezkerreko mitinetan ez da bandera gorri-hori askorik ikusten behintzat:

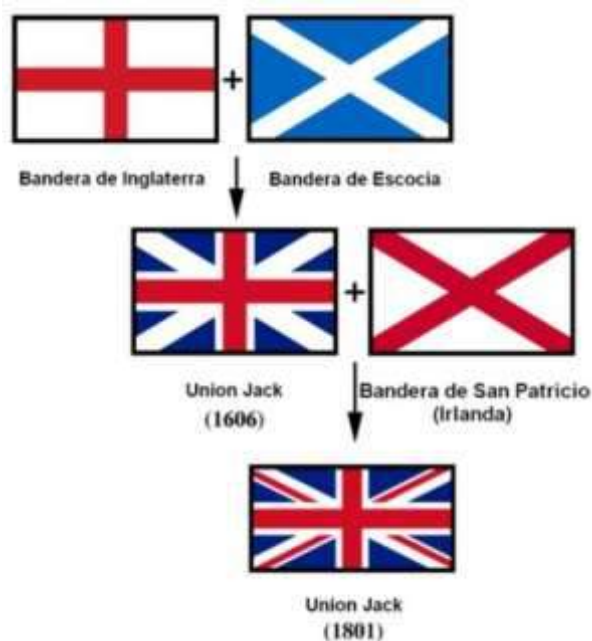

- **Frantziako errepublikakoa**, Iraultzaren ondoren 1794an onartua:

Urdinaren tonua 1976an aldatu zuten Europako banderaren urdinaren berdinerara. 2021an berriz aurreko tonu ilunago batera aldatzen dute.

- **Erresuma Batukoa** 1801ean onartua (Ingalaterra+ Gales+ Eskozia + Ipar Irlandaren batasuna)

- **Portugaleko lehen errepublikako bandera berria, 1911 urtean onartua:**

Lehen errepublikako lehendakaria Manuel José de Arriaga izan zen.

https://es.wikipedia.org/wiki/Revolucion_del_5_de_octubre_de_1910

Portugal. Euskaldunok ere bizi garen Iberiar penintsulan, badugu kide errepublikar bat. Historian zehar sarritan euskaldunekin ere elkar ikusi izan dena.

Iberoa, penintsula latina sartu aurretik hitz egiten zen hizkuntza, euskararen ahaidea omen zen ikerketa batzuen arabera.

Adibidez, Ba omen dago Portugalen historiaurreko euskal kutsuko toponimia:

<http://aunamendi.eusko-ikaskuntza.eus/eu/portugal-historia/ar-102013/>

1416 urtean Heraldo Portugaldarrean euskaldunei buruz idatzitakoa:

<https://zuzeu.eus/euskal-herria/euskaldunak-orain-dela-600-bat-urte/>

Vasco de Gama. 1497 urtetik aurrera Europatik Indietara lehen itsas bidai komertzialak ireki zituen itsasgizon portugesa: https://es.wikipedia.org/wiki/Vasco_da_Gama

1519-1522 urte bitartean, historiako munduari lehen aldiko bira egitera atera ziren euskal teknologia zuen itsasontzi batean, Magallanes portugaldarra eta Elcano euskalduna buru zituztelarik.

Portugaldarrek utzi egin zioten Elkanok gidatutako 14 laguneko taldearen odiseari jatorrira itzultzen munduko biraren azken zatian (Afrikako mendebaldeko itsasertza Portugaleko armadak kontrolatzen zuen garai hartan).

1640. urtean Espainiatik independentzia lortu zuen eta bandera hau sortu zen:

https://es.wikipedia.org/wiki/Guerra_de_Restauraci%C3%B3n_portuguesa

Gaur egun abenduak 1-ean Portugalen jai nazionala ospatzen dute. Espainiako koroatik 1640an Independentzia lortu zuen eguna eta geroztik badirudi bizkarra emanda bizi direla.

Espainiar estatuko Komunikabideetan ez dugu haren berri askorik izaten behintzat.

- Europar Batasuneko bandera bat izatearen afera 1950. urtean hasi zen *Geroz eta izar gehiagorekin aldatuz doa*

- **Ameriketako Estatu Batuek** ere badituzte Nazionala oinarritzat harturik estatuetako lerro eta izardun bertsioak:

https://es.wikipedia.org/wiki/Bandera_de_los_Estados_Unidos#Versiones

Irudi ahaztezina duen **Hego Koreakoa**:

1880an sortua eta aldaketa batzuk ondoren 2011 izan du azken eguneraketa. Bandera honek ying-yang edukitzeaz gain baditu baita lau alde esanguratsu. Hego Koreak 1960 geroztik hazkunde ekonomiko eta aurrerapen sozial historikoak lortu ditu, mirari asiatiakoetako bat ere deitu diotena.

- **Judutarren** eredua. Mundu zabalean identitatea tinko mantenduz.

Mundu guztian sakabanaturik dauden Judutarrek Dabiden izarra dute ikur identitarioa.

Eta bere estatua sortzearekin batera, 1891an diseinatutako bandera 1948an egin zuten ofizial **Israeleko** bandera:

Bakearen aldeko mugimendua Jerusalem-en, Arabez eta Hebreeraz Palestinarren aurkako guda eteteko aldarrikatuz:

Eta mundu guztian sakabanaturik dauden Juduak ere egiten dituzte banderen arteko fusioak. Dabiden izarra duen bere Israeleko estatuaren bandera eta harrera estatuaren arteko bandereren artean, Ameriketako Estatu Batuetan adibidez:

- **Hegoafrika**, 1994. urtean bandera berria onartua: Apartheid-aren bukaera eta garai berri baten hasiera.

1928ko kolonizatzaileena

1994

https://es.wikipedia.org/wiki/Bandera_de_Sudafrica

Bandera aldatzeko proposamenak gaur egun munduan:

- **Zelanda Berria:**

NUEVA ZELANDA

Por muchos años se han propuesto diseños para una nueva bandera para Nueva Zelanda. En noviembre de 1979 el Ministro de Asuntos Interiores, Allan Highet, sugirió que el diseño de la bandera debía ser cambiado, y buscó un artista para diseñar una nueva bandera que incluyera un helecho plateado. La propuesta, no obstante, atrajo poco interés.⁹ En 1998 la Primer Ministro Jenny Shipley apoyó la petición de la Ministro de Cultura Marie Hasler para un cambio de bandera. Shipley, junto con el Departamento de Turismo de Nueva Zelanda, apoyaron la propuesta de la bandera con el helecho plateado, usando un helecho plateado de color blanco sobre un fondo negro como posible bandera alternativa, junto con las barras de la bandera de Canadá.

En 2003, la Fundación NZ Flag fue fundada con el objetivo de realizar un referéndum no vinculante acerca del tema. Según la ley de Nueva Zelanda, un referéndum puede ser celebrado si el 10% de los electores firman una petición que debe ser presentada ante el Parlamento. La Fundación envió su petición para tal referéndum en 2005.

En respuesta a la petición, el Instituto de la Bandera de Nueva Zelanda fue creado para oponerse a la campaña del referéndum y promover la bandera oficial, así como para ofrecer una visión más formal de la bandera. Sorprendentemente, una asociación para veteranos de guerra conocida como RSA no apoyó abiertamente a la bandera oficial en su conferencia anual, pidiendo en cambio que "...la política se dejara fuera del debate". Esta actitud fue no obstante criticada por ramas individuales de la propia RSA, las cuales apoyaban a la bandera actual.

La petición falló en su intento de recolectar suficientes firmas (alrededor de 100.000 personas firmaron la petición) a tiempo para la elección general en septiembre de 2005 y fue retirada en julio. La Fundación citó la apatía pública hacia el cambio como la principal razón para retirar la petición. El Instituto de la Bandera de Nueva Zelanda atribuyó la falla de la campaña al apoyo público hacia la bandera original.

Argumentos a favor del cambio de bandera:

Los simpatizantes del cambio argumentaban que la bandera original:

- Era muy similar y en ocasiones confundida con la bandera de Australia;
- Como una bandera británica modificada, hacía alusión a la idea de que Nueva Zelanda sigue siendo una colonia o parte del Reino Unido;
- Ignoraba el legado maorí de Nueva Zelanda y a otros grupos étnicos;
- No evocaba sentimientos emotivos y rara vez era usada por neozelandeses;
- Tenía poca conexión con la tierra;
- Tenía muchos diseños y combinaciones de colores;

- La organización de veteranos de guerra de Nueva Zelanda no apoyaba abiertamente a la bandera;
- Había sido utilizada en años recientes por grupos ultranacionalistas como el *National Front*.¹⁰

Argumentos en contra del cambio de bandera:

Los opositores del cambio argumentaban que la bandera original:

- Fue elegida por neozelandeses;
- Evocaba una respuesta emotiva en ellos;
- Representaba la historia del país como parte del *Imperio Británico* y su localización en el *Hemisferio Sur*;
- Su diseño era colorido;
- No había bandera desafiando a la actual;
- Era la bandera por la que los neozelandeses habían luchado o muerto, y cambiarla habría sido ofensivo para los veteranos de guerra de Nueva Zelanda;
- Había representado al país por más de un siglo.

Algunos también han dicho que no es similar a la bandera de Australia como frecuentemente se dice, y que muchos países tienen banderas que son bastante similares —incluso idénticas— a las banderas de otros países. También critican las alternativas propuestas, argumentando que se centran en diseños maoríes o del *Pacífico* cuando la mayor parte de la herencia de Nueva Zelanda es *anglosajona* o *celta*, o el helecho plateado, el cual dicen que es el logotipo de algunos equipos deportivos del país en lugar de la propia nación. En respuesta, los simpatizantes del helecho plateado señalan que la planta en sí ha sido usada como símbolo neozelandés desde por lo menos la Guerra de los Bóers (cuando aparecía en insignias militares)¹¹ y ya era un emblema nacional, siendo usada en varios símbolos oficiales, incluyendo el *escudo de Nueva Zelanda* y la moneda de 1 *dólar neozelandés*.

Las últimas encuestas de opinión indican que hay una mayoría a favor de conservar la bandera actual. No existe consenso entre los proponentes de cambiar la bandera sobre cuál diseño debería reemplazarla, aunque esto no quiere decir que no haya habido propuestas reconocidas para una alternativa.

Al igual que en *Australia*, el debate sobre la bandera han sido separado del debate republicano — el Movimiento Republicano de Aotearoa Nueva Zelanda señala que "crear una república no requiere ningún cambio en el Tratado de Waitangi, símbolo de la pertenencia a la *Mancomunidad Británica de Naciones*",¹² mientras que NZ Flag ha declarado que cambiar la bandera "no es anti-realista de ninguna forma".¹³

Sin embargo, las opiniones con respecto a la alternativa ideal son variadas, y los proponentes del cambio sugieren que preferirían dejar la decisión final sobre la futura bandera al pueblo neozelandés.

https://en.wikipedia.org/wiki/2015%E2%80%932016_New_Zealand_flag_referendum

Momentuz lehengoa utzi dute, bere Lehendakari den Jacinda Ardenen agerpen baten ikusten den bezala Erresuma Batukoa ageri-agerian dagoela:

- **Australia:**

Por otra parte, [Ausflag](#) es la principal organización a favor del cambio de bandera. A diferencia de algunas personas que apoyan el uso de la [bandera de Eureka](#) como nuevo símbolo nacional o de quienes desean reemplazar el cantón con la [bandera aborígen](#), Ausflag propone el uso de un diseño completamente nuevo y para eso ha realizado diversos concursos.

"Ausflag argumenta que la bandera actual no representa la verdadera identidad pluralista y multicultural australiana, no sólo compuesta por la influencia británica sino también de los aborígenes y de otros grupos. Además, la bandera no reflejaría el carácter independiente del país y que prácticamente muestra a Australia como una colonia subordinada al Reino Unido. Ausflag afirma también que el cambio de bandera no necesariamente implica desechar la herencia británica, dando el ejemplo de la [bandera de Canadá](#) que reemplazó la insignia europea en [1966](#) sin dejar de ser parte de la Commonwealth.

La mayoría de los diseños de Ausflag incluyen los colores azul, blanco y rojo y la Cruz del Sur, en diferentes posiciones. Algunas propuestas incluyen figuras del [canguro dorado](#) y otras utilizan otras combinaciones de colores, como los colores nacionales [amarillo](#) y [verde](#) (utilizados, por ejemplo, por la [selección de fútbol](#))".

- **Catalunya.** Gure kide katalanak ere hor dabilta:

Països Catalans 1918. Estelada urdina.

1970 estelada gorria

V. IKURRIÑA BERRI BATERAKO BESTE PROPOSAMEN AUSART BATZUK GUREAN

Badaude bere udalerriko bandera propio bat izateko, Foru Aldundiekin azken tramitazioetan dabiltzan udaletxeak (Google: Sociedad española de Vexilologia-ko web orrialdean agertzen dira Artea, Ugao, Barakaldo edo Azkoitia esaterako).

Arteako banderarako proposamena:

Ugao-Miraballes-eko banderarako proposamena:

Barakaldotarrei, herri galdeketa bidez eman zaie hauen artean aukeratzeko eta A aukeratu zen armariarekin:

Eta udaletxeak baino goragoko maila batean, beharizana igarrita, arazo nazionala izan beharko litzatekeen Ikurriña berri baterako proposamen batzuk ere badira martxan Euskal Herrian zehar. Hemen hauetako proposamen batzuk ere badira gurean

(Web informazio iturriak: Biltzarre, Naziogintza, Sustatu, naiz, etab.):

<https://sustatu.eus/1569420839>

<https://www.naiz.eus/eu/blogs/irudikatzen/posts/euskal-ikur-nazional-berri-baterako-proposamena>)

Ikurriña berri baterako beste proposamen batzuk, Nabarrina (lehen irudia) beraien artean:

Beste batzuk:

 <p>ABC egunkaria</p>	 <p>Egileari buruzko informaziorik ez</p>	 <p>2012 Achilleas Tsomkopoulos</p>
 <p>2017 Askatasunaren bandera Patxi Aldaburu</p>	 <p>Ikurrina eta Zazpiak bat</p>	 <p>(Ez dugu irudi osoa lortzerik izan)</p>

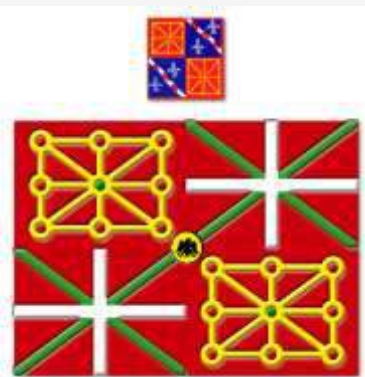
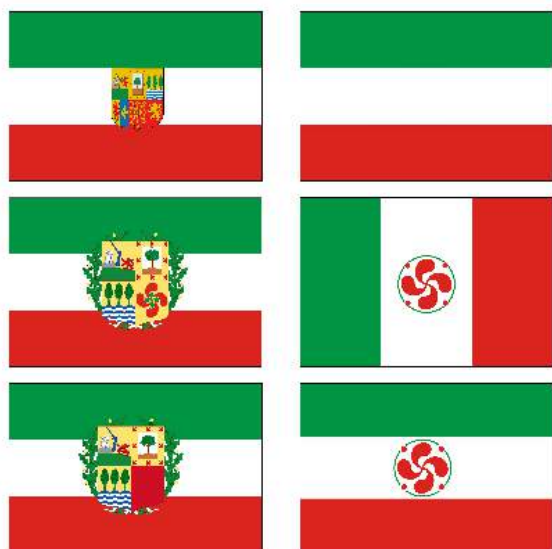
- “ Mofa a todos los navarros” , navarra.com :

Bada, hasieran Arana Goiritarren Euzkadiko lehen banderari gurutze zuria kenduta aurkeztu duenik ere:

Edo beste proposamen hauek ere aurkitu dira Interneten:

<http://nabarlur.blogspot.com/2019/05/> Bostak bat. Armarrri proposamena

S. XVI

S. XIX

S. XX

Egoera berri bat irudikatu ahal izateko Katalanek izar bat jarri zioten euren banderari, Estelada sortuz. Burujabetasunaren bila doan herri bat direla adierazteko. Naziogintza taldeak ere izarra gehitu dio Ikurriñari egoera berri hori islatzeko eta Ezkurra anaiek Nafarrokoari ere.

Ikurrina Berriak biltze gaitasuna izan beharko luke euskal gizartearen aniztasuna aintzat hartuz. Historian zehar **Espainiatik etorritako** komunitateenak. Batez ere, orain dela 100 urte masiboki hasiera eman zitzaionetik gaurdaino. Herri honetan lan eta bizi herria egiten lagundu dutenentzako nazio bat. Fronte zabal bati eskua luzatuz. Bidean atzean inor utzi gabe.

Xabier Aierdi Urazaren artikulu interesgarri bat irakurtzeko gai honen gainean: <http://www.euskonews.eus/0101zbk/gaia10101es.html>

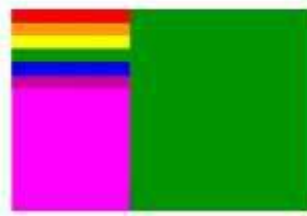
Euskal gizartean aurkitu daitezkeen egoera batzuk:

- Ezpeletako (Lapurdi) emakume bat bertako ostatu batean tabernaria, bere gurasoak espainiar etorkinak dira baina bere semea ikastolara eramaten du eta berak gau eskolan euskara ikasten du. Lauburuaren lepokoa zeraman soinean.
- Bilbora etorri ziren Galizar senar-emazteen alabak euskaraz D ereduan ikasi du. Haurtzaroan urtero joaten zen gurasoekin Galizara oporrak pasatzera. Aitonak Galizarrez hitz egiten zion eta berak erderaz erantzun. Gaur egun Lauburuarekin ere identifikatua sentitzen da.
Bilbon bizi eta lan egiten duen Hego Amerikako batek erakutsi zidan lauburuaren lepokoa soinean zeramala, atsegin zuelako.

Ikurrina Berriaren bertsio desberdinen sinbologiak gaur eguneko euskal komunitatean eroso sentiarazteko aukerak emango lizkieke.

Pentsaera zabalenak Ikurrina Berrian ehuntzeko aukerak:

- Tamalez oraindik gaur egun dagoen sexuen arteko desorekaren aurkako borrokan:

Gure aintzinako euskal arbasoen garaian, gizartearen antolamenduan emakumeek ere hitza omen zuten, Erdi Aroraino luzatzen delarik (Alberto Santana, “Una historia de Baskonia”). Espainiako Fernando Katolikoa Gernikako arbolara etorri zenean (1476) emakumeak ere bertan ziren:

Aintzinako euskal mitologian, Jainkoen izaera femeninoa zen ezaugarri berezietako bat: Amalur, Eguzki Amandrea, Ilargi Amandrea...

Mari, Europa zaharreko kultura matriarkalen jainkosa aintzinakoetako bat da, beharbada, Mari, izan ere, kultura zeltetako jainko zerutiarren aurrekoa da, eta baita kristautasunaren aurrekoa ere. Beraz, Mari Anderea, ziurrenik, gure hastapenetako kultura, hezkuntza eta lengoiararen andereñoa izan da. Neolitoko Andere kosmikoa (Madaleine –15.000 ostekoa–) eta Paleolitoko Andere Gurena.

Maju edo Sugaar jeinuarekin ezkonduarik dago. Bi seme ditu, Mikelats (zintzoa) eta Atarrabi (gaiztoa); ongiaren eta gaizkiaren arteko oreka irudikatzen dute.

Elezaharraren arabera, bizitzaren hasieran, Lurra ilunpean zegoen garaian alegia, gizakiek erreguka eskatu zioten Mariri mehatxatzen zieten espiritu eta numen gaiztoen kontra borroka egiten lagun ziezaien...

Nekane Juradok idatzitako liburu interesgarri bat: “Lucharon contra la hidra del patriarcado: Mujeres libres”

<http://www.durangon.com/la-escritora-nekane-jurado-hablara-esta-tarde-amorebieta-la-lucha-patriarcado/>

«Estas mujeres no solo lucharon (desde el siglo XVIII hasta la guerra civil) contra la desigualdad de género, que aún impera en nuestra sociedad, sino que además, con gran clarividencia entendieron y expresaron que el resto de desigualdades sociales, principalmente la lucha de clases, solo podrán ser superadas si sus luchas van juntas, puesto que la opresión de género y la explotación de clase son en realidad dos cabezas de la misma hidra».

- Edo bestelako aldarrikapenatarako, aukera zabala eskainiko luke Ikurriña berri honek:

Ohar bat: Arrano beltzaren atzekaldea gorria jatorrian gorria omen zen:

<https://nabarralde.eus/es/arrano-beltza-y-la-bandera-colorada/>

https://es.wikipedia.org/wiki/Arrano_Beltza

Orreagako kolegiatan

- Edo Espainiako Guda Zibilak eta ondorego diktadurak basatiki zapaldukoentzat. Espainiako Erreinua baino bestelako proiektu helduago batzuk defendatzen dituztenentzako ere bere lekua emanez:

- Alderdi politiko batzuentzako zirriborroak egitera ausartuz:

EAJ-PNV

EhBildu

Eusko Alkartasuna

PSE

- Eta abar...

Ikurrina Berriak, begirunez onartu ahalko lituzke bere baitan bestelako proiektuetan sinisten dituzten euskaldunak ere. Luzaroan elkarrekin bizi izan diren bi komunitatetan jantzia izatearen aberastasuna dotoreziaz agertuz.

Aberri egun bateratuaren ametsa

Gaur egun Euskal Autonomi Erkidegoan toki desberdinetan banaturik ospatzen dugu urtero Pasko Igandean Aberri eguna. Hala ere Interneten honakoa aurki genezake: *“Es muy curioso, pero seguramente Euskadi será la única comunidad autónoma sin fiesta oficial. Las demás autonomías tienen un día importante en su historia o el día de la promulgación de su estatuto de autonomía, pero aquí el Gobierno Vasco delega en las diputaciones, que ponen cada uno el suyo: San Ignacio en Bizkaia y Gipuzkoa y San Prudencio en Álava. Al contrario de lo que dice la Wikipedia (y seguramente los partidos nacionalistas quisieran) el Aberri Eguna no es la fiesta oficial de Euskadi.”* <https://gananzia.com/fiesta-simbolos-oficiales-euskadi>

1932an, Eusko Alderdi Jeltzaleak (PNV) Aste santuko katolikoko Pazko Igandean ospatzea erabaki zuen (Egutegiko egun finko gabe) lehen aldiz. Zenbaitzuk diotenez Sabinok hau idatzi omen zuelako:

«Pero el Domingo de Resurrección de 1882, ¡bendito el día en que conocí a mi patria!...»

Ordutik aurrera gaur egun arte, ospatzen da udaberriko opor garaiko igande horretan. Asko oporretan daudelarik, indar sakabanaketa gertatuaz.

Nafarroako erkidegoak ere badu berea, San Frantzisko Xabier euskaldunarena, abenduak 3an, euskararen eguna.

Baina lehen Aberri Eguna baino hiru hamarkada lehenago esan daiteke hasi zela Euskal abertzaletasun mugimenduaren hazia, euskara eta kultura oinarri zituela:

Euskaltzaleen Biltzarra (1901):

Euskaltzaleen Biltzarra euskara eta euskal kultura babestu eta bultzatzeko elkarte izan zen, Euskal jaiak eta euskal literatura lehiaketak antolatu zituen eta eragin handia izan zuen XX. mende hasierako "Euskal Pizkundearen" indartzean. 1901ean Hondarribian egindako bilera batean *Eskualtzaleen Biltzarra* sortu zen Landarretche apaiz idazle Benafarraren ekimenez.

Bertan bildu zirelarik garai hartako itzaldun pertsona, besteak beste: Guilbeau Oiartzabal (mediku eta Donibane Lohizuneko alkate), Gracián Adema (kalonjea), Ahetz-Etcheber (irakaslea), Arturo Campión (Iruñeko idazle hizkuntzalari eta politikaria), Julio Urkixo (Bilboko idazle eta zuzenbidean doktore), Juan Carlos Guerra (Donostiako historialari eta legegizona), Isaac Lopez Mendizabal (Tolosako idazle eta politikaria) eta Serapio Mujika gipuzkoar historialaria.

Bigarren bilera batean, 1902ko irailaren 11an, Hondarribian taldeari beste hainbeste itzal handiko pertsonak batu zitzaizkien, Arana Goiri Bilbotarrak besteak beste. Hala nola Resurrección Maria Azkue (Apaiz, idazle eta musiko Lekeitiarra) Jaurgain (historialaria), Georges Lakombe (iparraldeko euskaralaria), Joseba Eizagirre (mugaren alde bietako idazle eta politikaria), Basilio de Iraizoz (idazle eta abadea), Daranatz (kalonjea), Barbier (idazlea), Broussain (Hazparneko alkate eta medikua), Etienne Decrept (idazle eta margolari Lapurtarra), Andurain de Maitie (Zuberoako idazlea) eta Larreta diputatua.

Lehen bilkura handia izan zen Hondarribiako. Bertan eman zitzaion izena, “Euskaltzaleen Biltzarra”, geroztik atxiki duena.

Ikuspuntu estrategiko batetik Aberri eguna kataluniarrekin batera Diadaren egun berean ospatuko balitz, irailaren 11an (edo hurrengo igandean, denok bertaratu ahal izateko). Guztiok batera 10 milioiko biztanleren sinergiak sortzeko aukera paregabea genuke.

Mediatikoki gogoangarriak diren irudiak.

Las esteladas y una ikurfla ondean durante una Diada de Catalunya, en una imagen

Zergatik Hondarribia izan daitekeen Aberri Eguna ospatzeko leku apropos bat?

1901. urtean *Euskaltzaleen Biltzarra* nagusia ospatu zen hirian. Euskaldunok hain bere ditugun Kantauri itsasoaren ertzean eta Pirinioen mendebaldeko lehen tontorra den Larrun mendiaren magalean. Gaur egun horren aldenduak dauden Iparralde, Hegoalde eta Nafarroaren elkartzen diren tokian Nafarroako erresuma zenaren azken portuan: Hondarribiako hiria. Txingudi badian beltzargak eta beste hegazti askok atseden hartzen duten paduran kokatua.

Hondarribia, Bidasoa ibaiaren bokalean kokaturik, toki bereziki polita eta lasaia da. Halere, erreinu arteko mugan kokatuta dagoenez, funtzio oso nabarmena izatera egon da behartuta mendeetan zehar.

Gaur egun, iragan heroikoaren hainbat aztarna daude hirigune historikoan. Izan ere, Euskadin hain ondo kontserbatutako gotorleku bakarra da.

Erromatarrek bertara iritsi zirenean, Estrabonek esandakotik ondoriozta daitekenez, baskoien itsasaldeko azken lurraldeetako bat zen, Oiassoren inguruan. Jaizkibeleko harrespil piriniotarrek baieztatzen dute harreman etniko hori. (ikus Oiasso Erromatar museoa).

100. urtera arte Nafarroa izan zen. X. mendetik zutik dirauen Iruñeko Santxo erregearen gaztelua lekuko:

Erdi Aroan eta Aro Modernoan bertatik itsasoratzen ziren Gaztelako eta Nafarroako gari, ardo, metal...Flandesko eta Europako beste lurretako portu askotarako. Juan Sebastian Elkanok urrezko sei dukateko dohaintza egin zion bertako Guadalupeko baselizari.

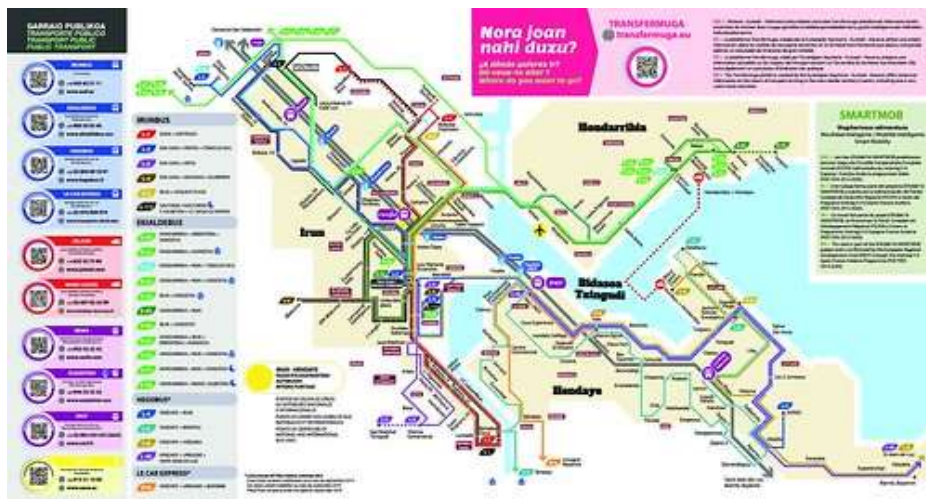
Herri baserritarra izateaz gain, portua ere badauka. Beste hogeitamarren bat herri arratzale euskaldun bezala:

Trenez, hegoaldeko, zein iparraldeko hiriburuak lotzen dituen bidegurutzea da.

Aldi berean Txingudi badia elkar oso ondo komunikaturik dago, Irun eta Hendaia beste aldean dituelarik:

Euskal herriko errepide nagusien elkargune: N-1, A-8, N121A eta A63, Europarako atea.

Badauka kirol-portu bat ere:

Eta hori gutxi balitz, Hondarribiak aireportua ere badauka:

Egun polita zatekeen udaren azkenean, horren ongi komunikaturik dagoen Hondarribian, euskal kulturaren aldeko pertsona haundi hauei omenaldia egiteko bide batez. Abertzaletasuna berpiztu zutenak XIX. mendean.

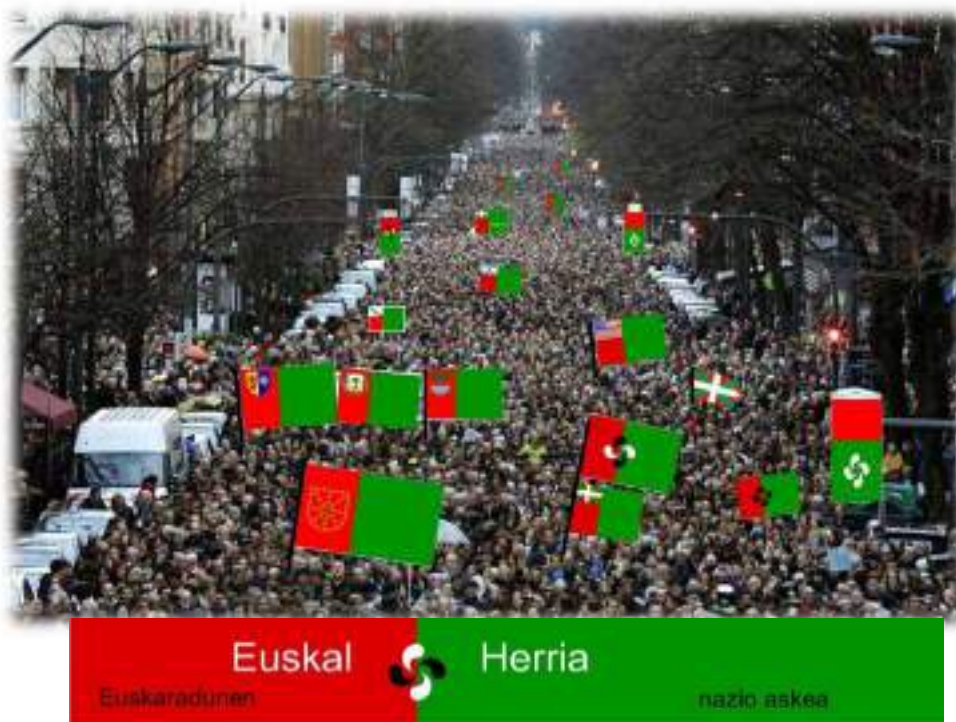
Azkenik ohartu behar Herriko jaiak ospatzen ari dira eta irailaren 11an. Baserritarren eguna dela hain zuzen. Hondarribian tamalez ezagunak ditugu jaietan Alarde Mixtoaren gaineko azken urteetako liskarrak, bertan sortuko litzatekeen jai giroa, auzi hau behingoz konpontzeko probestu zatekeen.

Beraz, itzela litzateke 1902ko irailaren 11an bezalaxe, mugen gaindi Hondarribian bilduko bagina, gisa guztietako abertzaleok Aberri Eguna bertan ospatzeko.

Kaleko aldarrikapenatarako pankarta eredu baterako aproposa den diseinua:

Alaitasunez baina tajuz, begirunezko era asertibo batean, armoniazko batasuna irudikatuz:

Elkartasunezko gizarte osasuntsu baten irrikan, bizirik dagoen nazio heldu bat munduan.

*Euskaradunak, biztanle bakoitzari bere euskara maila posible zaion eran

Eta nola ez, **kirolean**, euskalduntasuna azaltzea horren gustuko izaten dugun komunitate festan, probintzien arteko lehiakortasunarekin batera, euskalduntasuna heldutasunez azaltzea. Adibidez Athletic-Alaves-Erreala-Osasuna futbol partiduko giro batean, argiago legoke zein probintziatako Ikurrina Berria animatzen dugun:

Edo errugby-an, Baionako Arrauna (Aviron Bayonnais) edo Barritz-Olympique taldeek jokatzen duenean:

Edo Euskal Selekzioak jokatzeko duenerako, Euskadi, Nafarroa eta Iparraldeko jokalaririk onenekin:

Ereserki nazionala

*“Aintzina suak gure arbasoen haitzuloei bezala, arteak bizitzari argia ematen dio. Gure testuinguruaz eta gutaz mintzo zaigu. Gogoan dut musika. Haur nintzela, belarritik irristatu eta eskutik helduta eramaten ninduen, begi-bistan nuen mundutik haratago. Argia begietara bezala, erraitaraino sartzen baitzaigu musika, bihotzeko lau hormetako **argi-itzalak** indartuz.*

“Ezinezko ametsak zenbaitetan gauzatzen dira”

“Sua. Sutagar eta gu” Alex Tello eta Julen Ribas

Ikurriña eta Nafarroako banderarekin gertatzen den bezala, ereserkiarekin berbera gertatzen da, ez da ereserki bat guztiz adostu denik. Ikurriñari loturiko ereserki bat izateak aparteko indarra transmitituko lioke, eta gainera dantzatu ahalko balitz hainbat hobe.

Euskal Autonomi Erkidegoko ereserkia gaur egun *Gora ta Gora* deitua; jatorrizko izena, *Euzko Abendaren Ereserkija*, antzina dantza ekitaldiei hasiera eman aurretik jotzen zen doinua da. Hitzak berriagoak dira, Sabino Aranak sortu eta idatziak. Abenda hitzak arraza esan nahi du. 1983ko apirilaren 14an, Eusko Legebiltzarrak Euskadiko ereserki ofizialtzat onartu zuen doinu hau. Hala eta guztiz ere, jende asko horren kontra azaldu zen, ereserkitzat nahiago baitzuen Jose Maria Garateren Eusko Gudariak edota Jose Maria Iparragirrereren Gernikako Arbola .

*Gora ta Gora Euzkadi
aintza ta aintza
bere goiko Jaun Onari.
Areitz bat Bizkaian da
Zar, sendo, zindo
bera ta bere lagia lakua
Areitz gainean dogu
gurutza deuna
beti geure goi buru
Abestu gora Euzkadi
aintza ta aintza
bere goiko Jaun Onari*

Edo Nafarroako Foru Erkidegokoa:

*Nafarroa, lur haundi
ta azkar beti leial,
zure ospea da
antzinako lege zarra.*

*Nafarroa, gizon
askatuen sorlekua,
zuri nahi dizugu,
gaur kanta.*

*Gaiten denok bat,
denok gogo bat.
Bein betiko
iritsi dezagun
aintza, pake eta maitasuna.*

Gernikako Arbola

Jose mari Iparragirre olerkari eta abeslari bohemioak 1853an konposatutakoa. Mende eta erdiz, gure herrialde osoan kantatu da “Euskal Herriko ereserki nazionala”. Halaxe deitu zion Iturralde Suitek, bertzeak bertze. Jose Mari Espartzak bere lan batean agerian utzi duenez, mota guzietako jendeak, ideologia guztietakoak, abestu izan du Ebrotik Aturrira, kultura, gizarte eta politikako mota guztietako adierazpenetan.

Gernikako arbola
da bedeinkatua
Euskaldunen artean
gutziz maitatua.
Eman ta zabal zazu
munduan frutua
adoratzen zaitugu
arbola santua

Mila urte inguru da
esaten dutela
Jaunkoak jarri zuela
Gernikako arbola.
Zaude bada zutikan
orain da denbora
eroritzen bazera
arras galdu gera

Ez zera eroriko
arbola maitea
baldin portatzen bada
Bizkaiko Juntia.
Laurok hartuko degu
pakian bizi dedin
euskaldun jendia.

Betiko bizi dedin
Jaunari eskatzeko
jarri gaitzen danok
laister belauniko.
Eta bihotzetikan
eskatu ezkerro
arbola biziko da
orain eta gero.

Arbola botatzia
dutena pentsatu
denak badakigu.
Ea bada jendia
denbora orain degu
erori gabetanik
eduki behar degu.

Beti egongo zera
uda berrikoa
lore aintzinetako
mantxa gabekoa.
Erruki zaite bada
bihotz gurekoa
denbora galdu gabe
emanik frutua.

Arbolak erantzun du
kontuz bizitzeko
eta bihotzetikan
Jaunari eskatzeko,
gerrarik nahi ez degu
pakea betiko,
gure lege zuzenak
hemen maitatzeko.

Erregutu diogun
Jaungoiko Jaunari
pakea emateko
orain eta beti.
Eman indarra ere
zerorren lurrari
eta bendezioa
Euskal Herriari

Eusko gudariak

abestia: Gerora EAJko Euskadi Buru Batzarreko presidente izango zen Jose Maria Garatek idatzi zuen kanta, 1932an. Oinarritzat, Atzo Bilbon nengoen arabar abesti tradizionalaren doinua hartu zuen.[1] Gerra zibilean, Alejandro Lizaso kapitainak letra aldatu zion azkeneko estrofari kutsu borrokalariagoa emateko.

Gerra Zibilean eta baita frankismoaren garaietan ere Euskal Herriko ereserkitzat hartu zuen, nahiz eta Eusko Jaurlaritzak 1936an Eusko Abendaren Ereserkia (Gora ta gora) doinua hautatu. 1983an, Euskal Autonomi Erkidegoko bandera eta ereserkia erabaki zituztenean, Eusko gudariak izan zen ereserkia izateko aukeretariko bat (Besteak Gernikako arbola eta Eusko Abendaren Ereserkia ziren). Dena dela, Eusko gudariak oraindik erabili egiten da ereserki modura sektore batzuetan, esate baterako Ezker abertzalearen ekitaldietan.

*Eusko Gudariak gara
Euskadi askatzeko,
gerturik daukagu odola
bere alde z emateko.*

*Irrintzi bat entzun da
mendi tontorrean
goazen gudari danok
Ikurriñan atzean.*

*Faxistak datoz eta
Euskadira sartzen
goazen gudari danok
gure aberria zaintzen...*

*Gure aberri laztanak
dei egin dausku ta,
goazen gudari danok
izkiluak hartuta.*

*Arratiarren borroka
izan da Intxortan,
Mola ta erreketek
gelditu dira bertan.*

*Ikurriña goi-goian
daukagu zabalik,
ez da mundu osoan
eratsiko dabenik.*

*Nahiz ta etorri Mola
ta mila (er)reketek,
ez da inor sartuko
bizirik garen arte.*

*Agur Intxorta maite
gomutagarria,
Arratiako mutilen
garaitzaren tokia.*

*Ez da sartuko inor,
ez Euskal Herrian
eusko gudariren bat
zutik dagon artian.*

Bertso eta poema abestu batzuk:

- ZAZPIAK BAT
(Pedro Mari Otaño Barriola, 1857-1910)

*Zazpi ahizparen gai dan oihala ebakirikan erditik,
alde batera hiru soineko utzirikan, lau bestetik
guraizeakin berezi arren bakoitza bere aldetik,
ezaqutzen da jantzi dirala zazpiak oihal batetik.*

*Oihaltzat hartu zagun euskera, guraizetza Bidasoa,
ibai koxkor bat besterik ez da, hutsa balitz itsasoa:
elkarren hurbil daude zazpiak, muga deitzen da Pausoa,
zergatik izan behar ez degu famili bakar osoa?*

*Arbola baten zainetatikan sortzen diran landareak
bezela gera, Bidasoaren bi aldetako jendeak:
berdinak dira gure jatorri, ohiturak eta legeak,
Ama Euskerak magal berean hazitako senideak.*

*Ama Euskera! bere semeak gu Ameriketan zenbat
arkitzen geran! Ta urrutitik maiteago degu hanbat:
hemen ez dago Bidasoarik ta beste trabik han hainbat;
Ama maitea indartu dedin, bizi bedi Zazpiak Bat.*

(Oharra²: Nafarroa, Araba, Bizkaia, Gipuzkoa, Lapurdi, Zuberoa eta Diasporakoak, zazpigarren herrialdea bezela adibidez)

- Edo Gontzal Mendibilen abestia herrikoi bihurtu dena. "Nahiz eta hitz ezberdinez" oinarri bat badela (Ba gara, gare, gira, gera) euskal probintzietako euskalkietan: (Hitzak:Bittor Kapanaga Elortza (1925-2011)

*Araban bagare
Gipuzkun bagera
Xiberun bagire
Ta Bizkaian bagara
Baita ere, Lapurdi ta Nafarran.*

*Guziok gara eskualdun
guziok anaiak gara
Nahiz eta hitz ezberdinez
Bat bera dugu hizkera.*

*Bagare, bagera
Bagire, bagara
euskera askatzeko
oraintxe dugu aukera*

Araban bagare...

*Herri bat dugu
osatzen
eta gure zabarkeriz
ez daigun utzi hondatzen.*

*Bagare, bagera,
bagire, bagara
Euskadi askatzeko
oraintxe dugu aukera.*

Axuri beltza

Lauburu zuri-beltzarekin lotu daitekeen abesti bat badaukagu dagoeneko Euskal herrian, Nafarroako Jaurrietako *Axuri beltza* dantza herrikoi **abestua** hain zuzen. (google: Nafarroako dantzen atlasa, Jaurrietako neska dantza). Musikaren aldetik, Mutil-dantza generoari dagokio baina neskek dantzatzen dute bitxiki.

Aintzinako dantza honen jatorria Nafarroako Zaraitzuko Jaurrieta udalerrian dago. Juan Antonio Urbeltz nafar folkloristak, Zaraitzu haraneko Jaurrietako emakumezkoen Axuri dantza eta Baztan haraneko Lekaroz udalerriko Zikiro Beltza doinua uztartu edo elkartu zituen. Bi pasarte ditu beraz. Bernardo eta Jose Estornes anai argitaratzaile eta jakintsuek Urbeltzi jadanik Azkueren Antzinako Euskal Kantutegian jaso zegoela erran zioten.

Doinua: Zortziko handian

Musika tresnak: Horren bereganatuak ditugun musika tresnak erabiltzen ditu: Txirula eta Soinua. Zortziko handiko erritmo honi txalapartak ere txukun lagun liezaioke (Ikus adibidez Youtuben *Txalaparta dantza*)

Abestiaren hitzak:

*Axuri beltza ona dut bainan
xuria berriz hobe,
dantzan ikasi nahi duen horrek
nere oinetara begira.
Rai ta rai...
Zertan ari haiz bakar dantzatzen
agertzen gorputz erdia?
Su ilun horrek argitzen badik,
agiriko haiz guzia.*

Eraz ikasteko hitz hauek, zentzu metaforiko bezala ulertu daitezke:

- *Axuri beltza*: Arestian azaldu den dualtasun unibertsala.
- *Ona eta hobe*: Hobekuntza etengabea. Zuria hobe izan arren beltza ere ona dut. Lanaren emaitza ona eta ekinaren hobe.

Kirmen Uriberen *Izurdeen aurreko bizitza*, Rosika Schwimmer bakezale eta feministari buruzko eleberrian, Albert Einsteinek New York-eko Albany Unibertsitatean eman zuen hitzaldi batean esandakoen artean hau aipatzen du: "*Kontua ez da hobe izatea, ona baino. Eta beti komunitatearentzat onena bilatzea. Alegia, zientzialari onak, idazle onak, langile onak dituen gizarte batek berez egingo du aurrera. Komunitaterik gabe ez dago askatasunik*".

- *Dantzan*: Gorputz espresio tresna zintzoa. Mugimendua adierazten du bai fiskoa bai irudikaria izan daitekeena. Bizipoza.
- Begiratu (ez begiekin soilik), eta ikasi dakitenengandik.
- *Zertan bakarrik dantzen?* Talde girora hurbiltzen duena. Adiskidetasuna goratuz... Auzolana, batzarrea...komunitatea azken finean.
- *Argitu*: Bizitzako ikuspegia izatea, xedea izatea, esperantza
- *Agiriko haiz guztia*: pertsona oso, heldutasuna, zoriontasuna...

Gainera jatorrizko abestiaren hitzak bi estrofa dira soilik, beraz tartea uzten du estrofa berriak sartzeko. Askatasunari, bakeari, itxaropenari, gizateriari, begiruneari, elkartasunari... buruzko gaiak sartzeko.

Kristautasunean: Joaquin Lizarraga, XVII. mendeko Jesuita euskaltzaleak, bere liburuetan Jainkoaren *axuria* hitza erabiltzen du. Adibidez: “*Ona Jaungoikoaren axuria, ona kentzentuena munduko bekatuak*”, mezatan hostia sagarapenean erabiltzekoa.

Bibliaren arabera axuria, Jaungoikoaren axuriak bezala interpretatu daiteke

- Axuria: bildots, arkume, artxo, ardiantxa, antxu

https://books.google.es/books?id=0le0BgAAQBAJ&pg=PT528&lpg=PT528&dq=lizarraga+axuria&source=bl&ots=--QluuxY08&sig=ACfU3U11BU9IIEAtpVRHai40SUFFH24TJQ&hl=es&sa=X&ved=2ahUKewjKm8_Lg4TpAhVcBGMbHWn_BQYQ6AEwBHoECagQAQ#v=onepage&q&f=false

Badaude ere abestiaren hitzak luzatzen dituenik:

*Axuri beltza ona da, baina
Hobeago da xuria.
Dantzan ikasi nahi duen horrek
Nere oinetara begira.*

Rai...

*Zertan ari haiz bakar dantzatzen,
Agertzen gorputz erdia ?
Su ilun horrek argitzen badik
Ageriko haiz guzia.*

Rai rai rai...

*Arno gorria ona da, baina
hobeago da xuria.
Burua xuxen, zangoak arin,
ez egon uzkur dantzara.*

Rai rai rai...

*Ogi komuna ona da, baina
hobeago da xuria.
Dantzan eiteko jende gizenak
anitz trabatuak dira.*

Rai rai rai...

*Andre gorria eder da, baina
ederrago da xuria.
Dantzari onak ontsa dantzatuz
baduke haren irria.*

Rai rai rai...

Axuri beltza abestiaren jatorrizko hitzen hasierak honela dio:

*“Axuri beltza ona dut baina, **zuria berriz hobe**a”.*

Zuria hobe delarik irakurri genezake, eta beste aldetik Ying-Yang ikurrean zuria gizonezkoa eta beltza emakumezkoa omen denez, abestiaren hitzen interpretazioa itsusitu lezake.

Horrela ba, ordezkoko eboluzionatu bat moldatu litzateke ondoren datorren bigarren esaldia, zortziko handian abesturiko bertsoei atea zabalik utzirik, emakumezkoen eta gizonezkoen arteko

desberdintasunaren liskar sekularrari eskua luzatuz: *"Axuri beltza ona dut baina, zuria ere ez dut txarra,..."* adibidez.

Aberri Eguna Hondarribian inoiz ospatuko balitz, emakume eta gizonezkoen arteko eztabaidak bolo bolo dabiltzan herriko jaien alarde egunetan, gai hau lantzeko ezin egun aproposagoak lirateke. Politika mailan dagoeneko hedaturik, euskal alderdi abertzaleetako eta alderdi aurrerakoietako kide batzuk feminismoan bat egiten dituzten egunak.

Musikarekin ere bertsio desberdinak daude. Orkestra sinfoniko batek interpretatua kutsu solemneago batean, edo ezagunagoa den Oskorrirena edo ta modernoago den Malakiasena era arras desberdin diren ekitaldietarako.

Oskorriren folk bertsio ezaguna: <https://www.youtube.com/watch?v=FKurkeZXAnc>

Youtuben "Axuri Beltza" bilatuz, hainbat abesbatzek interpretatutako bertsioak auki ditzakegu. Javier Bustorena edo eta Taiwaneko abesbatzarena tartean.

"Kantatzen duen herri bat ez da inoiz hilko!" (Gora herria- Negu Gorriak-Fermin Muguruza)

Nafarroan oraindik jota hau abesten dute: *«Pueblo que canta, no muere/ dicen que dijo el juglar/ y, si es verdad lo que dijo,/ Vasconia no morirá».*

<https://www.youtube.com/watch?v=WvdSYKkB9ls>

Axuri beltza maiz ikusi dugu **dantzatzen** Euskal Herriko plazetan.

1969ko maiatzaren 4ean Donostiako Victoria Eugenia antzokian Argia Dantza Taldearen eskutik estreinatu eta berreskuratu zen Axuri beltza dantza, Juan Antonio Urbeltz-en ikerketei esker (Wikipedia: Axuri beltza).

Dantza dotoreak aipatutako bi pasarte ditu. Lasaia eta bizia. Zuri-beltza. Bertsio onek dituen bi pasarte errepikakorrak, erraz laburtu edo luzatu daitezke egoerak eskatzen duen arabera. (Ikusi Youtube-n: Axuri beltza Aste Nagusia Bilbao)

Jatorrian emakumezkoen dantza den arren, plazan emakumezkoek zein gizonezkoek dantzaz gozatzen ikusi al ditugu. Feminismoa eta berdintasuna alde bietarantz dela erakutsiz. (Youtube: Jauziaren gaua Axuri beltza.

Bakoitzaren ahalmen edo uneko gogoaren arabera, energiarekin dantzatzetik, oinarritzko pausuak leunki eramatera dantzatu edo eta soilik abestu egin daitekeen erritmo atsegin bat da. Ereserkiaren hitzak metaforikoki hartu beharko lirateke dantzatzeko ezintasun bat dutenentzako, erritmoa barnean eraman daitekelarik.

Atzerrian dantzatua, New York-eko euskal etxeak antolatutako dantza ekitaldi baten adibidez (youtube-n: Axuri Urki NY)

"Ez baduzu dantzatzen hilda zaude" (Black is beltza- Fermin Muguruza)

"Un pueblo que canta y baila" Mones Cazón- Argentina

Urbeltzeri elkarrikketa Axuribeltza dantzari buruz eta euskal folklorearen eraberritzeari buruz besteak beste : <https://nabarralde.eus/lel-igualitarismo-de-nuestro-viejo-mundo-impide-el-nacimiento-del-heroer/>

Etb-ko *Itxi liburuak* programan, “Eskulturaren euskal eskola” Aitor Jimenez dantzariak, Eduardo Chillidaren Haize Orratzari egiten dion koreografia programan ikusi daiteke (Interneten, etb Nahieran, ikusi daiteke 20. Minutuan)

“...mundua jantzan jarriko nuke Jainkoa banintza”. Imanolek abesten dituen Xabier Amurizaren hitz ezagunak:

*Mendian gora haritza
Ahuntzak haizean dabiltza
Itsasoaren arimak dakar
Ur gainean bitsa.*

*Kantatu nahi dut bizitza
Usteltzen ez bazait hitza*

***Mundua dantzan
Jarriko nuke jainkoa banintza.***

*Euskal herriko tristura
Soineko beltzen joskura
Txori negartiz bete da eta
Umerez hustu da.
Emaidazue freskura
Ura eskutik eskura
Izarren salda urdina edanda
Bizi naiz gustora.*

*Euskal herriko poeta
Kanposantuko tronpeta
Hil kanpaiari tiraka eta
Hutsari topeka.
Argitu ezak kopeta penak heuretzat gordeta
Goizero sortuz bizitza ere
Hortxe zegok eta.*

***Mundua ez da beti jai
Iñoiz tristeia ere bai
Bainan badira mila arrazoi
Kantatzeko alai.***

*Bestela datozen penai
Ez diet sunk bota nahi
Ni hiltzen naizen gauean behintzat
Egizue lo lasai.*

Dantza edo koreografien indarra

Ukaezina da dantzek herri kulturan daukaten esanahia. Adibidez Afrikako, Sabar Senegaldarrena.

Youtuben ikusgai ere, gaur eguneko bat, sare sozialen bitartez mundu osora zabaldu zen bideo birala (Youtube-n: el violador eres tú)

Argentinarrak badute bere ereserkiaren koreografia: Himno nacional argentino (youtube-n: Argentina baila 2017, homenaje a nuestro Himno Nacional)

Edo ezaguna den Zelanda Berriko Rugby taldearen dantza maoria (youtuben-n: NZ All Blacks Maori 'Haka' War Dance).

Zelanda Berriko Rugbylariek partidaren hasieran dantzatu eta abesten duten bezalaxe, gure selekzioek Axuri beltza dantzatu eta abestu zezaketen, taldearen elkarlana eta kemena goratzeko, mundu guztian erakusgarri. Koreografia bi ataletan banaturik legoke:

- 1- Alde solemnea, dantza zirkulua osatzen duenean. Meditazio momentua. Erronkari aurre egiteko kontzentrazioa bilatuz.
- 2- Dantza bera, kemena eta indarra biltzeko.

VI. IKURRIÑA BERRI BATERAKO AURKEZPEN BIDEOA

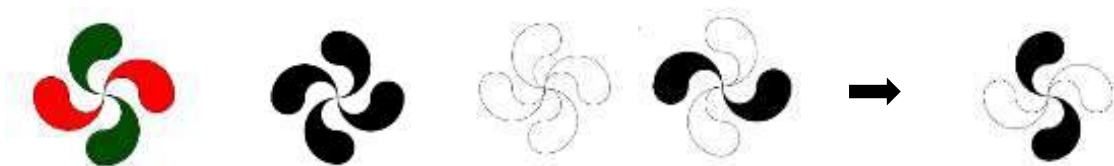
Lan honetan proposatzen den Ikurriña berri baterako prestatutako bideoa Youtube-n eskura: “Ikurriñaberria 2020” . Bertan Axuribeltza dantzaren koreografia landuaz gozatu genezake.

VII. XXI. MENDERAKO PROPOSAMEN IREKIA

Euskal herrietako biztanlegoaren artean Ikurriña adostu baten galdeketa ireki bat egingo balitz, Ikurriña berri batentzako proposamenek zabalik egon beharko lukete beste herrialde batzuetan egin den bezala. Hausnarketa herrikoi honen emaitza gaur eguneko Ikurriñarekin jarraitzea gertatuko balitz, berau indar berritua aterako litzateke zalantzarik gabe.

Ikurriñak ikurrin, Lauburuaren pisuaz jabetzea helburu izan duen lan honetan bertan ere, eredu desberdinak aurkeztu dira. Adibidez: EH-ko Ikurrina Berriaren irudietan lauburu desberdinak aurkeztu dira, batzuetan buru bertikalak zuriz agertzen direlarik, eta horizontalak beltzez, ezkererantz biraka, zein eskuinerantz:

Hauetatik azkena hobesteko honakoa hartu da kontutan:

Lauburuak mendeetan ez du izan kolorerik, beraz zuria ala beltza balioesten da.

Beste alde batetik, On Joxe Miel Barandiaranen arabera (hiru.eus) lauburuaren burua bertikalak emakumezkoak dira (Sentikortasuna-pertzepzioa, sua-ura) eta horizontalak gizonezkoak (Energia mentala-energia fisikoa, lurra eta airea). Eta berauen posizioen banaketa egiterakoan, Ying-yang-en arabera, beltza litzateke emakumezkoa eta zuria gizonezkoa.

Beraz buru bertikalak beltzak dira eta horizontalak zuriak izatea proposatu da.

Hala ere, lauburua ikur birakaria denez, bai beltza bai zuria bertikal edo horizontal eran bilakatu litezke.

Biratze norantzakoari buruz ez da aurkitu adostasunik, beraz bat hartzearren, gehien erabiltzen den zentzua aukeratu da.

Azken finean, noizbait lauburua Ikurriñarekin uztartzea denon artean adostuko balitz, hartuko lituzketen forma eta koloreak direnak direlarik ere, apaingarri soil bat izatetik, ez ahal luke lauburuak mereziko toki jasoago bat euskal herriaren Ikurrina **berri** batean adibidez?

Azken hitzak

Euskararen biziraupena etorkizun digitalago batean, Lauburua ikur lagungarri bezala?

"*Euskara da euskaldunon aberria*" zioen Txillardegik, mende erdi bat lehenagoko Sabino Aranaren "*Euzkotarren aberria Euzkadi da*" parafraseatuz. Eta beste mende eta erdi bat beranduago, nahitaez gizadiaren historiako garai berri baten atarian aurkitzen gara. Internet, Sare sozialak, 5G, Big Data, Inteligentzia Artifiziala, Metabersoa... gero eta haundiagoa bihurtzen ari den errealtate paralelo batetan murgilduz goaz pixkanaka. "Aldea global" deritzon mundu globalizatu honetan, eta harremanak era birtualagoan ehuntzen diren aro hasiberri honen aurrean, euskararen presentzia "erreal" ezinbestean ziurtatu beharko litzateke; gure ondorengoei oparituko diegun euskal kultura iraunkortze aldera. Txillardegik berak etorkizuna iragarritz, "*Estatu batekin, agian euskara ez da salbatuko. Estaturik gabe, ziur ezetz*" zioen. Ondorioz, mundu digitalki konektatu batean euskarak ez badu bere presentzia bermatzen, ez litzatekela salbatuko ondorioztatzaera ausartu gintezke.

Egungo ohizko errealtate sozioekonomiko eta politikoa, beste estatu batzuen menpe dauden lau komunitate nolabait homogeneotan banatuta aurkitzen da euskaldunon aberria. Euskadi, Nafarroa, Iparralde eta sarritan ahaztutako Euskal Diaspora alegia; inposatutako mugen eraginagatik poliki-poliki aldenduz doazelarik. Zatiketa horrez gain, euskal gizarte heterogeneoaren ideologia anitzak kontutan hartzen badira, hainbat ikur, ikurriña eta bandera itxuraz erabat desberdin plazaratzen ditugu; nazio zatikatu baten irudia areagotuz. Adibidez, Eusko Jaurlaritzaren agerpenetan, hasiera batean Bizkaia soilik sinbolizatzen zuen Ikurriña, lehendakariaren atzean Nafarroako armarririk gabe ikustaraziz, zein Nafarroako Erreinuko katedun bandera gorria udaletxeetako balkoietan zintzilikatuz, zein Baskoien erregearen Arrano Beltza euskal selekzioaren partidetan astinduz.

Euskaldunen aberri bat lortzeko bidearen hasierako urrats birtualean behintzat, arestian aipatutako banderen bateragarritasunik ezak, ahaleginak sakabanatu eta amestutako itxaropen horri ateak ixten ote dizkion gogoeta egin beharko genuke; nazio eraikuntza prozesuetan ikur eta banderek duten garrantzia aintzat hartuz eta Joseba Sarrionandiaren "*Euskara da gure territorio libre bakarra*" askatasunezko hitzak abiapuntutzat hartuz.

Hala ere, denboraren poderioz ahultzen doan euskal batasun honen "barne" mugez gaindi, pentsakera eta jatorri desberdinetako euskaldunak, eta ez hain euskaldunak, lotzen gaituen ikur polit bezain esanguratsu bat badugu dagoeneko, Lauburua. Euskal Herriaren historian zehar, edozein bazterretan sarritan agertu izan dena; eta gaur egun ere, Euskal-Basque hitzekin, euskal tokiekin edo euskal kutzuko ekoizpen eta produktuekin, berehala lotzen dena. Politika eta ideologiak alde batera utzita, euskal herrietako biztanleen ikur kuttunenetakoa izanik, munduaren begien aurrean herri adeitsu legeaz agertzen gaituena.

Lauburuaren bilakaera historikoa aztertzean, jatorriari dagokionez, Historia Aurreko garaietara garamatza. Erromatar aurreko herrietan zitzelkaturik aurkitu da, Bizkaiko Meñakan, Foruan edo Arabako Iruña-Veleian, adibide batzuk aipatzearen. Esbastika, Triskela, Hexaskela, Tomoe, jing-jang... ikur espiritual primitiboen senide, euskaldunok soilik erabiltzen dugun lau buru borobilduna, Euskal Herrian XVI. mendetik aurrera zabal hedaturik aurki genezake: Nafarroako XV. mendeko eleizetan, XVII. mendeko Zuberoako etxe atarietan, Bizkaiko hilerrietan... eta jadanik euskal zentzua erabat barneraturik, Arabako Izki mendilerroko oroitarrian, Biarritzeko oihal saltokietan, Tolosaldeko kirol elkarte baten izenean edo Montevideo, Tokio, zein Shangaiko Euskal-Etxeetako anagrametan esaterako. Apaingarri soil bat baino gehiago, Lauburuak euskal sena daukanik ezin uka. Nabarmenki, euskal usaina darian ekoizpenak argi identifikatzeko aspalditik erabili izan da, eta erabiltzen dugu: Edozein motatako euskal oroigarrietan, harriz edo egurrez egindako lanetan, eratzun zein lepokoetan, euskal pasteletan, jantzietan, musika tresnetan....edo betirako den tatuaje bat gorputzaren azalean egiteraino.

Baina ez al dago batzuentzat Pays Basque-ko objektuen irudi folkloriko soil bat bihurtzeko arriskuan? Ez al da aintzinako garaietatik datorkigun altxorra, euskara, eta Lauburuaren arteko zilbor hestea ahultzen ari? Euskaradun arbaso haiei ohore eginez, Lauburua begien aurrean dugunean, beraien begirada zorrotza somatu beharko genuke.

Aintzinatik datorkigun misterioz betetako irudizko ondare hau, gaur egun Euskal Herriko edozein bazterretan barreiaturik aurki dezakegu, ez aldiz euskaldunen hizkuntza den euskara;

Koldo Mitxelenak euskarari buruz zioenez, nola bizi iraun duen gaur egunerarte omen da misterioa. Hala ere, Iparralden dugu azken mendeetako euskararen gainbeheraren adibiderik esanguratsuenak. Bertan, euskarak bizirik irauteko eskergabeko ahalegin etengabea behar du, aldiz, Lauburuak irudi sendo baten gisa biziraungo duela argi dago; Lapurdin, Nafarroa Beheran edo Zuberoan erruz ikusi bait dezakegu.

Lauburua, XX. mendeko Guda Zibila aurretik Sabino Aranak abertzaletasun eta aldarrikapen ikur moduan bultzatu zuen, eta nabarmenki hedatu zen berriro ere Euskal Herrian zehar. Alabaina, folklore hutsa bihurtzeko arriskuan dagoelarik, datorren garai berri digitalerako, euskararen esku beretik eramateko zilegitasuna bultzatu beharko genuke. Historian beste behin bere sustraieratik berreskuratua, euskararen aberriari gainera datozkion erronka eta ekaitzei adorez aurre egiteko, indarrak bildu eta bideratu ahalko lituzkeen ikur esanguratsu hau, bidelagun jatorra litzaiguke.

Sabino Arana bezalako euskaldun berriak, euskaldun zaharrak, eta jatorria edozein dela ere, bakoitza bere neurrian euskaltzaleak direnak, joera politikoak alde batera utzita, polita soilik ez den irudi honek, bere lau besoekin nolabait biltzen gaitu geure burua euskal herritartzat dugun denok.

Horrenbestez, ikur honen ahalmenaren jabe, garai berri honetarako euskararen aurrerakadarekin sinistu nahi dugunok, euskal nazio ezaugarri diren bandera eta ikurrinen artean, ez al genioke Lauburuari toki jasoago bat emateko eztabaida zabala sortu beharko? Behingoz, Nafarroako bandera, Nafarroako Foru Erkidegorako mugatua, eta Aranatarren Ikurriña, Euskal Autonomi Erkidegorako soilik mugatuta daudela heldutasunez aitortzeak, atzera pausu txiki bat litzateke hasiera batean gehiengoarentzako, baina ausartasunez aurreranzko jauzi handiago bat egiteko prest egonik, eguneratzeko aukera eder baten aurrean geundeke Euskal Herri globala biltzen duen Lauburudun Ikurrina Berri bati bidea zabalduko bagenio.

Gai honi buruz, mota guztietako abertzaleetatik hasi, edo euskaltzale soil diren guztion jarrerak eta ekimenak biltzeko xedearekin, lan mardul bat egin da. Eginkizun honetan, Lauburua, Nafarroako bandera, Ikurriña eta euskarari buruzko informazio bilaketa amaigabea, sailkaketa eta laburpena jorratu dira; Google bilatzailean "Lauburu" hitza bilatuz gero 380.000 sarrera agertzen dira, "Ikurriñ(n)a"-rekin beste 695.000 eta "Bandera de Navarra"-rekin 783.000. Horrez gain, gogoetara gonbidatu nahi duen lan eklektiko honetan, euskal idazle, pentsalari eta abarren esanei erreferentzia egiten zaie. Arestian aipatutako guztia uztartzen saiakera ahalik eta adeitsuena eginez, eta ilusio handiz sormenari ere beta emanez, Lauburudun Ikurrina Berri baten proposamen txukun bat ere aurkeztu da bertan. *"Lauburua, euskal nazioaren ikur? Arbaso euskaldun haiengandik, aintzinako ikur unibertsalen senide jator bat datorkigu gaur egunera euskararen ilinti gisa. Benito Lertxundiren abestiak dioten bezalaxe: Suaren bila atera ziren surik etzuten haiek, ikusmenaren mugaz gaindi dauden lurretara... Maitasuna bilatu gabe, aurkitu beharreko zerbait dela. Eta euskal nazio ikurretan armoniaren bila, Lauburu zuri-beltz bat aurkitu da!"*

Hausnarketa egin eta foroetan zabaldu eta parte hartzera zabal hartzen zaituztegu, denon artean eztabaidatu, eta azkenean Lauburuarekin alderatuta berriak diren 1150. urteko Nafarroako Bandera pomelatua eta 1894. urteko Aranatar anaien Ikurriña bigurutzeduna, nazio ikur moduan gelditzeko adostutako erabakia hartuta ere, tamalez gaur egunean esanahi anbiguo hartu duten bi banderok indarberrituak aterako liratekelarik.

Lauburuaren Biltzarra